

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

ГО «СПРАВА КОЛЬПІНГА В УКРАЇНІ»

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ**

**МАТЕРІАЛИ
ДОПОВІДЕЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
*(м.Ужгород, 24 вересня 2021 року)***

Ужгород – 2021

УДК 371

Проблеми та перспективи розвитку територіальних громад в соціальній сфері: матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 24 вересня 2021 р.). Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. 88 с.

ISBN 978-617-8046-10-1

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Проблеми та перспективи розвитку територіальних громад в соціальній сфері», яка відбулася на базі кафедри соціології та соціальної роботи факультету суспільних наук Ужгородського національного університету 24 вересня 2021 р. Видання розраховане на науковців, докторантів, аспірантів, студентів, практиків, які цікавляться даною проблемою. Тексти доповідей і повідомлень друкуються мовою оригіналу в авторській редакції.

*Рекомендовано до друку рішенням
Вченої ради факультету суспільних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
протокол № 2 від 17 вересня 2021 року*

© Ужгородський національний університет, 2021
© ГО «Справа Кольпінга в Україні», 2021

З М І С Т

Андерсон Девід	7
СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА ОБМЕЖЕНІ ОСВІТНІ МОЖЛИВОСТІ	
Бартош Олена, Зінич Тетяна, Садова Анастасія	9
УМІННЯ ІНШОМОВНОГО ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ДОЛУЧЕННЯ ДО СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ	
Вансач Петер	14
ПРОДАЖ ЖУРНАЛІВ «NOTA VENE» І «CESTA» ЯК СИСТЕМАТИЧНА ДОПОМОГА ДЛЯ БЕЗДОМНИХ	
Варга Наталія, Пустовий Олександр	17
ВПЛИВ ПРИКОРДОННЯ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЗАКАРПАТТЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІ	
Голоніч Ян	21
СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ В ГРОМАДІ В СЛОВАЧЧИНІ	
Джуган Руслана	23
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	
Калиновський Юрій	26
ВАЖЛИВІСТЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	
Карпук Вікторія	30
ГРАНТОВІ МОЖЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ	
Козубовський Максим	33
ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА З НЕПОВНОЛІТНІМИ В ГРОМАДІ: ДОСВІД США	
Конончук Антоніна	37
УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ГРОМАДЯН ПОХИЛОГО ВІКУ У ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ЦЕНТРІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	
Копняк Катерина	42
ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	

Кравченко Оксана	46
НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ІЗ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ: МОЖЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ	
Левченко Наталія	50
НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ У СФЕРІ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ	
Максимовська Наталія	54
МЕНЕДЖМЕНТ КУЛЬТУРИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	
Михнюк Сергій	58
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ У ОБ'ЄДНАНІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ	
Нікітіна Віра	61
СПЕЦИФІКА І ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	
Орос Олександра	65
ДОСЛІДЖЕННЯ БАТЬКІВСЬКОГО НАСИЛЬСТВА В СИТУАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	
Петрович Валерій	68
НОВІ ПІДХОДИ У ПРОФІЛАКТИЦІ ВІЛ/СНІДУ ТА ІНШИХ СОЦІАЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У ГРОМАДІ	
Рюль Вікторія, Рюль Крістіан	73
ДОСЛІДЖЕННЯ РЕФОРМ В ОСВІТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	
Станчієне Далія, Бартош Олена, Андропова Аліна	77
ДИСТАНЦІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З РІЗНИМИ ГРУПАМИ КЛІЄНТІВ У ГРОМАДІ НА ПРИКЛАДІ ВІДКРИТОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	
Сташук Ольга	80
РОЛЬ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ З РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ГРОМАДЯН	
Чернета Світлана	84
ФУНКЦІЇ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ У ПРОЦЕСІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ	

C O N T E N T S

Anderson David	7
SOCIAL WORK AND LEARNING DISABILITY	
Bartosh Olena, Zynych Tetyana, Sadova Anastasiia	9
SKILLS OF FOREIGN LANGUAGE BUSINESS COMMUNICATION AS AN IMPORTANT FACTOR OF BEING A PART OF A GLOBAL COMMUNITY	
Vansač Peter	14
STREET SALE OF “NOTA BENE” AND “CESTA” MAGAZINES AS A SYSTEMATIC HELP FOR PEOPLE EXPERIENCING HOMELESSNESS	
Varha Natalia, Pustovyy Oleksandr	17
THE INFLUENCE OF BORDERING ON THE FUNCTIONING AND DEVELOPMENT OF TRANSCARPATHIA IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION	
Holonič Ján	21
COMMUNITY SOCIAL SERVICES FOR THE ELDERLY IN SLOVAKIA	
Dzhuhan Ruslana	23
SOCIAL PROTECTION OF THE ELDERLY IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION	
Kalinovskyy Yuriy	26
THE IMPORTANCE OF NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION IN THE SOCIAL SPHERE OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES	
Karpuk Viktoria	30
GRANT OPPORTUNITIES OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE SOCIAL SPHERE	
Kozubovskyy Maksym	33
COMMUNITY PREVENTIVE WORK WITH MINORS: THE US EXPERIENCE	
Kononchuk Antonina	37
CONDITIONS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF PROVISION OF SOCIAL SERVICES FOR THE ELDERLY CITIZENS IN THE TERRITORIAL CENTER OF SOCIAL SERVICES	
Kopnyak Kateryna	42
DIGITAL COMPETENCE OF CIVIL SERVANTS OF THE SOCIAL SPHERE	

Kravchenko Oksana	46
NATIONAL STRATEGY FOR THE PROVISION OF BARRIER-FREE ENVIRONMENT IN UKRAINE FOR THE PERIOD UNTIL 2030: OPPORTUNITIES FOR INCLUSIVE TOURISM	
Levchenko Nataliia	50
REGULATORY DOCUMENTS IN THE FIELD OF YOUTH WORK	
Maksymovska Nataliia	54
CULTURE MANAGEMENT AS A FACTOR OF TERRITORIAL COMMUNITY DEVELOPMENT	
Mykhniuk Serhii	58
SOME ASPECTS OF TRAINING OF SOCIAL WORKERS FOR THE WORK IN THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES	
Nikitina Vera	61
SPECIFICS AND PROBLEMS OF SOCIAL WORK IN RURAL TERRITORIAL COMMUNITIES	
Oros Oleksandra	65
RESEARCHING PARENTAL VIOLENCE IN SITUATIONS WITH DISTANCE LEARNING	
Petrovych Valeriy	68
NEW APPROACHES IN THE PREVENTION OF HIV / AIDS AND OTHER SOCIALLY DANGEROUS DISEASES IN THE COMMUNITY	
Riul' Viktoria, Riul' Kristian	73
STUDYING THE REFORMS IN THE SPHERE OF EDUCATION OF UKRAINE IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION	
Stanciene Dalia Marija, Bartosh Olena, Andropova Alina	77
DISTANCE TRAINING OF SOCIAL WORKERS FOR THE COMMUNITY SOCIAL WORK WITH DIFFERENT GROUPS OF CLIENTS ON THE EXAMPLE OF THE UK OPEN UNIVERSITY	
Stashuk Olha	80
THE ROLE OF SOCIAL SPHERE SPECIALISTS IN THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL IDENTITY OF CITIZENS	
Cherneta Svitlana	84
FUNCTIONS OF A SOCIAL WORK SPECIALIST IN THE TERRITORIAL COMMUNITY IN THE PROCESS OF PROVIDING SOCIAL SERVICES	

Anderson David

Former Social Work Lecturer of Dundee University, Scotland

SOCIAL WORK AND LEARNING DISABILITY

Introduction. In every country approximately 3 people in every 1000 are born with what has been called «mental handicap», «retardation», or (more recently) a «learning disability». This is a genetic fact, unrelated to class, status, wealth, parental intelligence and political importance. The Queen of England, President Kennedy of America, President Mitterand of France all had relatives who had learning disabilities. It can happen to anyone. Parents who have a child with learning disability are often shocked and angry. They have to contend with their own disappointment and grief, but also with the reactions of grandparents and other relatives, of friends (who sometimes vanish), of curious neighbours, and of ignorant passers-by. They feel stigmatised and isolated, and look for someone to blame. Some blame God, some the doctors, some their partner's family, some themselves. They know they are faced with a life sentence, and do not know where to find help to bear the burden. In this way the original impairment is amplified by social disadvantage, exclusion and oppression into dis-ablement. It is the job of social workers to counteract such processes, and they have to consider how best to do this. What should be done:

Information: Parents who have a child with learning disabilities should have access immediately to information about the services that are available for them. They may need counselling to help them understand the implications for them of what has happened. They certainly need to know where to go for information about medical matters; educational questions; financial support; and other matters. They need information in a written form, so that they can think about it on their own; but they also need to have face-to-face discussion with people expert in these matters.

Self-help: Probably the best source of help and advice is other parents. Nobody knows better than they how to deal with the problems that will arise. Experienced parents can give new parents confidence to continue with what may seem to be an impossible burden. They can also provide the best practical support, whether it is with baby-sitting, loan of books and equipment, or just a friendly place to call. New parents will not know how to contact experienced ones unless the professionals can pass on addresses; and this needs to be organised.

Advocacy: Often parents do not feel capable of speaking for themselves with people in power, and are glad to have someone experienced to accompany them, or to speak for them. They should know where to turn to find such help.

Similarly adults who have a learning disability often need to have someone to take their side, so that they can learn how to work the systems they need to use.

Medical Care: People with learning disabilities have all the same medical problems that other people have, but sometimes they receive worse treatment

because doctors and nurses do not know how to communicate with them. They are entitled to the same services as other people, and we should ensure that they receive them.

Education: There is a continuing debate about whether the best education can be provided in ordinary schools, or whether special schools are necessary. This depends on the quality of teaching, because children with learning disabilities learn more slowly and need more concrete methods of teaching than other children. They need specialised teachers and equipment, but they also need the experience of living with other children. The other children need to know them. Integrated education is therefore the goal to aim for.

Housing: Like all children people with learning disabilities need to learn the skills necessary for independent living (shopping, cooking, cleaning, safety). Then they should have the same choices as anyone else: where do I want to live? what kind of house or apartment? rent or purchase? with whom shall I live? what kind of help do I need?

Work: In an economy where unemployment is widespread, one cannot insist that people with learning disabilities should have a job. However, they should have the right to proper assessment. Many of them have some special abilities, such as loyalty and hard work, which make them excellent employees - again provided they are given adequate support. When work is provided in special centres this should be real work, with an end product, and real rewards.

Conclusion. All these propositions are based on the idea that people with learning disabilities have the same rights as other citizens to live ordinary lives in the community. Where this is not recognised there is a duty on social workers to take action to establish these rights. Social workers exist to help people who have been disempowered and oppressed, whether the oppressors are strangers or those who love the victims.

Bartosh Olena

Candidate of Pedagogical Sciences, PhD, Associate Professor
Department of Sociology and Social Work
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine
olena.bartosh@uzhnu.edu.ua

Zinych Tetyana

Master degree student
Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School
State University «Uzhhorod National University»
Uzhhorod, Ukraine

Sadova Anastasiia

Master degree student
Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School
State University «Uzhhorod National University»
Uzhhorod, Ukraine

**SKILLS OF FOREIGN LANGUAGE BUSINESS COMMUNICATION AS
AN IMPORTANT FACTOR OF BEING A PART OF A GLOBAL
COMMUNITY**

Nowadays we witness the expansion of international contacts, the deepening of international cooperation in various fields, as well as the gradual integration of Ukraine into the global community, which places new and higher demands to the training of specialists, on foreign languages including.

«The Common European Framework of Reference for Languages» (CERF) [1, p.3] emphasizes that mastering foreign language skills helps: to prepare all Europeans for the growing need of international mobility and closer cooperation in education, culture and science, trade and industry; to promote mutual understanding and tolerance, respect for an individual and cultural differences through more effective international cooperation; to maintain and further develop the richness and diversity of European cultural life through a deeper mutual knowledge of national and regional languages being studied; to prevent the dangers that may result from the marginalization of those who do not have the skills needed to communicate successfully in an interactive Europe.

According to V. Kremin, Ukraine's integration into the global community requires perfect command of foreign languages. Without such knowledge, it is impossible to join the international community [2], with which one cannot disagree.

We are in favour of E. Pasov's position, who notes that nowadays knowledge of foreign languages grows from individual need into the need of the state scale, and becomes the national capital. The scholar believes that without exaggeration, foreign language literacy can be considered an economic category. Integrating

with the technical sciences and material production, a foreign language becomes a direct productive force [3].

We emphasize that nowadays the most common language of business communication is English. Due to the intensive development of the world economy in the context of globalization, intercultural integration and communication, English has become the main language of international political, economic and cultural cooperation. Recognition of English as an official language in more than 60 countries allows to consider it as a world language [4; 5; 6].

As a rule, the vast majority of representatives of politics, economics, culture of all European countries to some extent speak English, which allows them to communicate without translators. Here we should note that such an interesting approach to learning English as «English for special purposes», began to form in the late 60's due to the narrow specialization of professional activities that relate only to a particular professional field of an individual and involves awareness of the need to learn a foreign language for a specific purpose [7, p.136]. Obviously, the mastery of skills of foreign language business communication by future professionals can be an example of using this approach.

Domestic researcher L. Morska emphasizes that the increase of foreign contacts of our state, intensification of European and world integration increases the importance of foreign languages in the education system, which is why the importance of finding new approaches and technologies for their learning that would achieve high results [8, p.1].

Indeed, at the present stage of development of the human community the need to learn a foreign language becomes very topical, as it is a means of intercultural communication in various spheres of human activity (politics, economics, culture, social sphere, etc.), a means of mutual understanding of peoples, countries, social systems and generalization of national achievements. cultures in the development of universal culture, enrichment with spiritual values created by different peoples and humanity as a whole, a means of intercultural interaction [9].

It should be noted that a foreign language is a special subject that differs significantly from other subjects studied in higher education. The end result of the process of learning a foreign language is not only relevant knowledge, but also formed practical skills and abilities of oral and written speech activity. Mastering a foreign language is impossible without getting acquainted with the culture of the country, with the mentality of people, that is, future professionals need to learn not only the language but also the image of another world, the way of thinking of people living in this world and using language to communicate.

In our opinion, today the role of a foreign language in society has changed, because from a subject it has become an important element of the modern education system, a means of achieving professional realization of an individual. At the present stage of development of society, knowledge and mastery of foreign language professional and business communication is a qualitative characteristic

of a specialist.

It should be emphasized that mastering the skills of foreign language business communication not only promotes effective interethnic communication and cooperation at the professional and personal levels, but also plays a positive role in ensuring the general development of professionals, expanding their worldview, deepening of knowledge on the world and people speaking a foreign language, their customs, mentality, features of national culture, etc. It also promotes the development of all mental processes: perception, attention, imagination, thinking. The education of the future specialist as a whole takes place in the process of learning a foreign language, as well as the formation of certain professional and personal qualities necessary for the professional development of a specialist [10; 11; 12; 13].

According to G. Bychkova there is a society tendency directed on the importance of educational influence on young people by studying the culture of the countries whose language is being studied. Increasingly, you can hear a foreign language on television and radio, people who grew up in one national culture learn the essential facts, norms and values of another national culture, that is, there is a process of «acculturation». A positive attitude to the country and its people is being formed. In these conditions, the language being studied is a source of educational values. Together with the language can and should be learned cultural and ethical norms of behaviour, characteristic of native speakers, rules and norms of speech behaviour [14, p.27].

L. Tsvyak emphasizes the aesthetic potential of a foreign language. After all, foreign knowledge helps to penetrate deeper into the content of works of art of other countries, contributes to the aesthetic development of an individual [15, p.189].

Thus, the positive role of a foreign language in the professional training of students of non-language specialties of higher education institutions, their mastery of oral and written skills of foreign language business communication lies in the following: these skills can be used as a means of providing access to any kind of information, its dissemination, regardless of state borders; acquaintance with researches of the latest world achievements; awareness of the existence of diversity of cultures and civilizations, ways of their interaction in the intercultural world environment; implementation of international cooperation in various fields, which contributes to the search for common ways to solve common problems, avoid international conflicts; overcoming national and cultural limitations in various spheres of society; development and education of personal and professional qualities of the specialist.

We are in favour of position of I. Klyuchkovska, who emphasizes that the training of specialists for foreign language communication is especially important in the context of the Bologna Process, as knowledge of a foreign language is an important condition for establishing of international business contacts, establishing of joint ventures, intensifying of cooperation with foreign colleagues

and for the mobility of students, teachers and researchers in order to access education, research, teaching and internships in the European Region. In this regard, knowledge of foreign languages acquires economic value and is considered as a mandatory component of professional training of future professionals [16, p.1].

As for foreign language business communication, business communication skills usually include the following skills to: establish contact; listen; ask questions; constructively criticize and accept criticism; hold a business conversation; hold a telephone conversation; make a good impression [17, p.91].

G. Kochmina defines foreign language business communication as a special type of regulated communication in foreign language situations of establishing and developing contacts, the content of which is socially significant joint activities aimed at solving problems by comparing subject positions and promoting relationships [18, p.50].

The article authors considers the ability to communicate in foreign languages as an indicator of cultural development of an individual. One cannot but agree that the process of foreign language business communication should take into account not only the information transmitted to the communication partner, but also cultural values in the context of interethnic communication, which are inherent in native speakers. In the process of foreign language business communication it is necessary to take the position of communicators, for whom it is a native culture of communication, including business communication, that is, to reconstruct their traditions, norms of behaviour in relation to a particular situation.

Skills of foreign language business communication are formed through the prism of subjects «Foreign language», «Business foreign language».

Список використаної літератури

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання /Науковий редактор українського видання проф.С.Ю.Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
2. Кремень В.Г. Вища освіта і наука – пріоритетні сфери розвитку суспільства у ХХІ ст. Вища школа. 2002. №4-5. С.5-3.
3. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование: готовим к диалогу культур. Минск : Лексис. 2003. 184 с.
4. Шахматова Е.В. Формирование умений делового общения у студентов неязыковых специальностей гуманитарного вуза средствами иностранного языка: дисс... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Шахматова Екатерина Васильевна. Комсомольск на Амуре, 2009. 210 с.
5. Common European Framework of Reference for Language Learning and Teaching. Strasbourg: Council for Cultural Cooperation, 1997. 67 p.
6. Hutchinson, M., Waters A. English for Special purposes. London: CUP, 1990. 246 p.
7. Морська Л.І. Англійська мова для спеціальних цілей: історія виникнення підходу та його специфіка. Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна

робота. Ужгород, 2012. Вип.25. С.136-138.

8. Морська Л.І. Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій у професійній діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец.13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»; 13.00.02 «Теорія і методика навчання: германські мови» /Л.І.Морська. Тернопіль, 2008. 40 с.

9. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. Воронеж: Истоки, 1996. 286 с.

10.Волкова В.В. Формування професійної спрямованості студентів–менеджерів на початковому етапі навчання (на матеріалі англійської мови): автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В.В.Волкова. Луганськ, 2000. 19 с.

11. Іванченко Є.А.Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих економічних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Іванченко Євгенія Анатоліївна. Одеса, 2005. 20 с.

12. Крсек О.Є. Формування професійної мовленнєвої культури у студентів медичних університетів як компоненти їх духовності: дис.. канд. пед. наук: 13.00.07 / Крсек Ольга Євгенівна. Луганськ, 2006. 243 с.

13. Жорнова О. Формування студента як суб'єкта соціокультурної діяльності. Вища освіта України. 2007. № 2. С. 90–93.

14. Г.Бичкова. Пізнавальні та виховні можливості вивчення іноземної мови для формування загальнолюдських цінностей особистості. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2004. Вип.7. С.26-28.

15. Цвяк Л.В. Педагогічні умови естетичного виховання курсантів у процесі вивчення іноземної мови. Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2012. Вип.24. С.188-190.

16. Ключковська І.М. Структурування змісту інтегративного підручника з іноземних мов для майбутніх фахівців інженерних спеціальностей: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І.М.Ключковська. Тернопіль, 2006. 20с.

17. Ксенчук Е.В., Киянова М.К. Технология успеха. М.: Дело ЛТД, 1993. 192 с.

18. Кочмина Г.С. Педагогические условия организации иноязычного делового общения студентов в учебном процессе. М.: Высшая школа, 2002. 167 с.

Vansač Peter

Professor, Head of Department of Social Work
St. Elizabeth University of Health and Social Work Bratislava,
Institute of bl. M.D.Trčku, Michalovce
Michalovce, Slovakia
vansac.p@gmail.com

STREET SALE OF “NOTA BENE” AND “CESTA” MAGAZINES AS A SYSTEMATIC HELP FOR PEOPLE EXPERIENCING HOMELESSNESS

Introduction

One way to help people with no job, income, social security and home is to enable them to take part in a project to sell *Nota bene* and *Cesta* magazines on the street. The project of selling street magazines is mainly intended for people with no home.

The officially published street magazines in Slovakia are *Nota Bene* and *Cesta*.

The street magazine *Nota bene* is distributed by the civic association Proti prúdu in Bratislava and the magazine *Cesta* is distributed by the Greek Catholic Charity in Prešov [4; 6].

The civic association Proti prúdu was founded in 2001 with the aim of helping homeless people to integrate into society, work in the field of homelessness prevention and positively influence public attitudes towards homeless people. In the civic association Proti prúdu, social workers carry out activities in favor of ending homelessness at the national and local system level as well as in direct assistance to people who experience homelessness [4].

The Greek Catholic Charity in Prešov is a purpose-built facility of the church whose main task is to help people in need. On a daily basis, they help children and young people with disabilities, addicts, the homeless, the elderly, women in need, the sick and the suffering [6].

Both named magazines are distributed directly to sellers at dispensing distribution points throughout Slovakia. In Košice, employees of the Archdiocesan Charity (Košice) have been distributing the *Nota bene* and *Cesta* magazines since 2003 [3].

“The purpose of the street magazine sale project is to teach a homeless person how to take care of themselves and help them acquire work habits. This assumes that the homeless person will only use the project for a while as a stepping stone and then start taking care of themselves. The problem is that some homeless people are permanent sellers and see the sale of the magazine as the definitive solution to their situation.” [5].

Vendors – distributors of street magazines are active solvers of their unfavorable life situation through the sale of magazines. The social project of

selling the *Nota bene* and *Cesta* street magazines helps people without homes and an adequate income to survive with dignity and be more independent. It also helps them earn a decent income and rely on their skills. Their life stories are often diverse. Through the sale, they can often pay for accommodation and basic human needs. Magazines bring readers direct contact with vendors, create empathy for the homeless and help them understand the complexities of homelessness and people without homes [1].

The selected distributors go through an interview with the sales coordinator and then registration, get acquainted with the seller's code and participate once a week in group meetings during the first month of the magazine's sale [2].

Discussion and Results.

The aim of the research was to find out whether the social project of selling street magazines is a financially sufficient help for homeless people.

Methods: We used the available literature and a non-standardized questionnaire to obtain the necessary information. The questionnaire consisted of 10 questions. The research sample consisted of magazine sellers in Košice city. The research involved 40 vendors of the *Nota bene* magazine and 10 vendors of the *Cesta* magazine.

Research results

Table 1.

Division of respondents according to the length of sales

Lenght of sales	Number of respondents	
0 – 1 year	10	20%
1 – 3 years	15	30%
4 – 6 years	22	44%
7 and more years	3	6%
Together	50	

Source: own processing

According to the results shown in Table 1, it is clear that 44% of respondents with a magazine sales duration of 4 to 6 years participated in the survey. This is followed by 30% of respondents with the sales duration of 1 to 3 years. The third group consisted of 20% of respondents with the sales duration of less than 1 year and the last group consisted of 6% of respondents with the sales duration of 6 years or more. The table shows that the group with the sales duration of 4 to 6 years is the most represented.

In research question no. 1, we asked whether the public is interested in the *Nota bene* and *Cesta* street magazines in Košice.

As many as 66% of survey respondents said “*definitely ye*” that people are interested in the street magazines, 30% of survey respondents said “*yes*” and only 4% of respondents answered “*somewhat disagree*”. Based on a comprehensive evaluation of this question, we assume that up to 96% of respondents expressed a

positive opinion about the public's interest in street magazines and only 4% expressed a negative opinion.

In research question no. 2, we asked whether the sale of street magazines is sufficient for the financial security of the respondents.

As many as 44% of respondents said "*definitely yes*", 32% of respondents said "*yes*", 16% of respondents said "*somewhat disagree*" and only 8% of respondents said "*no*". From the results of the survey, we can assume that the financial security of the respondents who participated in the project is sufficient, despite 24% of respondents who expressed a negative opinion on this issue.

Conclusion

Based on the results of the research, we can unambiguously and positively state that:

- the demand for the *Nota bene* and *Cesta* street magazines is sufficient, the public is interested in these magazines and, at the same time, in helping people without homes,
- street magazine sales are a sufficient financial help for street magazine vendors.

According to the Kosicednes server, about 1 200 homeless people live on the streets in Košice [7]. 50 of them took part in our research, which is 4.16%. It is very difficult to argue whether this help is significant given the number of homeless people in Košice. However, this is undoubtedly positive information for the project of selling street magazines since this project has optimistic prospects for the future.

It is good that a group of people embarked on a bold plan a few years ago. They have created something good, a light of hope for people who have been hit by the negative consequences of their own failure and today's hectic times.

References

1. ARCIDIECÉZNA CHARITA KOŠICE. [online]. [21-08-04]. Available on: <<http://www.charita-ke.sk/index.php/sk/o-nas/nase-poslanie>>.
2. ARCIDIECÉZNA CHARITA KOŠICE. Výročná správa 2014 [online]. [21-08-04]. Available on: <<http://www.charita-ke.sk/index.php/sk/o-nas/dokumenty/item/486-vyroczna-sprava-2014>>.
3. ARCHÍV VÝSLEDKOV. Available on: <<http://www.abcsr.sk/aktualne-vysledky/archiv-vysledkov>>
4. BEZDOMOVECTVO V NOTA BENE. Available on: <<http://www.notabene.sk/?bezdomovectvo-v-nota-bene>>.
5. BEŇOVÁ, N., 2004, Bratislavskí bezdomovci (Empirická sonda). Bratislava: Slovak Academic Press, ročník 52. 2004. 52 s. ISSN 1335-1303.
6. GRÉCKOKATOLÍCKA CHARITA PREŠOV. [online]. [21-08-04]. Available on: <<https://gkcharita-po.sk>>
7. KOŠICE DNES. [online]. [21-08-04]. <https://kosicednes.sk/tema-dna/ubudne-v-kosiciach-bezdomovcov>

Варга Наталія Іллівна

доктор соціологічних наук, доцент
кафедра соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
nataliya.varha@uzhnu.edu.ua

Пустовий Олександр Олександрович

кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедра кримінології та кримінально-виконавчого права
Національна академія внутрішніх справ, м.Київ, Україна

ВПЛИВ ПРИКОРДОННЯ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЗАКАРПАТТЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІ

Вступ. Останніми роками у прикордонних регіонах поширилися явища, які раніше не спостерігалися на теренах Центральної та Східної Європи. Населення прикордонних регіонів України одним з перших почало на собі відчувати відмінності між рівнем свого життя та можливостями населення суміжних регіонів, «новоспечених» членів Європейського Союзу. Відповідно, це знайшло відображення в новій формі полікультурності (зокрема, інтенсифікація вивчення польської, угорської, чеської, словацької та інших мов; представлення в іншому світлі історично-культурних героїв, подій, символіки, які є важливими в сусідніх країнах) та транскордонних економічних практиках (активізація каналів контрабанди; пошук легальних і напівлегальних шляхів оформлення проживання та роботи в сусідніх країнах в умовах безвізового режиму).

Виклад основного матеріалу. У термінах «пограниччя» або «приграниччя» префікси по- / при- вказують на напрям руху – вздовж лінії кордону. Як зазначає Д. Сергєєв, мешканці прикордоння соціально мобільні і підприємливі. Населення, яке живе у прикордонних ритмах, значно відрізняється від ритмів інших (центральных) регіонів [1]. Виходячи з цього, надзвичайно цікавим є вивчення умов, тенденцій функціонування прикордонних територій і поширених практик зайнятості.

Насамперед потрібно враховувати концепцію пограниччя в дихотомії «центр» і «периферія». Ієрархічне розмежування сучасного світу на ядро, напівпериферію і периферію представлено в теорії І. Валерстайна [2]. Термінами «центр», «периферія» оперує також український соціолог Ю. Савельєв, коли розглядає можливості європейської інтеграції для України, Білорусії та Молдови, називаючи ці країни «східноєвропейським пограниччям» [3]. Перенесення змісту периферії на прикордоння лежить в основі парадигми пограниччя Східної та Центральної Європи польського соціолога Т. Зарицького [4]. Згідно з цією концепцією, якщо пограниччя розглядати як форму периферії, то воно співвідноситься до різних центрів,

у яких артикулюються різні цінності. До того ж територія і населення прикордоння може притягуватися до двох цивілізаційних центрів одночасно. Результатом подібного процесу може стати цінніше «опустошення» пограниччя.

Соціально-економічний розвиток відіграє ключову роль, оскільки робить визначальним вплив на умови життя людей і їх шанси на виживання, це особливо помітно в умовах прикордонного регіону. Самозбереження і самозабезпечення – визначальні потреби людини: якщо вони не забезпечені і не гарантовані, то всі життєві принципи визначаються боротьбою за виживання.

У прикордонних регіонах переважає саме соціальна мімікрія-захист, коли особи свідомо адаптується до панівних у певному середовищі норм та цінностей життя і функціонування [5]. Метою цього виду адаптативної поведінки є виживання індивідів через пристосування, маскування до перехідного чи кризового стану суспільства. Як зазначає А. Лобанова, соціальна мімікрія може стати небезпечним явищем, гальмом до розвитку певного соціуму, адже вона здатна перероджуватися, переформатовуватися, набуваючи хронічного характеру. Як наслідок, поширення соціомутації як форми спадкової соціальної мімікрії [5].

Закарпатська область – крайня область західного регіону України, є прикладом усіх характеристик прикордонного, або пограничного, регіону. За роки незалежності, розміщуючись на перетині кордонів з Європейським Союзом, так і не змогла продемонструвати успішну стратегію розвитку.

Вигідне географічне розташування і наявність значних природно-рекреаційних ресурсів, розвинутого транспортного сполучення, наявності значних історико-культурних пам'яток мали би перетворити цю область у специфічну, пілотажну в розвитку всіх сфер. Проте, на жаль, цього не сталося, область традиційно є дотаційною. Рівень інвестицій досить низький, незважаючи на прикордонний статус регіону (якщо на одного киянина сума складає 62,8 тис. грн., то Закарпатська область зайняла третю позицію з кінця – 5534 грн. на особу) [6].

Відповідно до Методики щодо комплексного рейтингу соціально-економічних показників Мінрегіон проводить щорічний аналіз областей. Важливо зазначити, що в нашому дослідженні оцінювався показник «Соціально-економічний стан», оцінка за яким склала 3,55 бала (при максимальній оцінці – 10).

Отже, Закарпаття, відповідно до офіційної статистики, очолює групу найменш економічно розвинених регіонів. Середній рівень ВВП на душу населення за 2016–2018 роки на Закарпатті становив лише \$ 1.174, що вдвічі нижче середнього по країні [7] і в 7,4 раза нижче за показники Києва. Відповідно до цієї статистики, Закарпаття має характеристики як азіатська або африканська країна, яка розвивається, проте насправді – це зовсім не так.

Реальний стан справ у Західній Україні, зокрема на Закарпатті, значно кращий, ніж його показує офіційна статистика. 32 % тіньової економіки, визначених органами статистики, розподіляються досить нерівномірно по території України, і значний відсоток припадає на Західну Україну. Візьмемо, наприклад, співвідношення суми депозитів населення і підприємств до валового регіонального продукту за 2018 рік. У середньому по країні населення і підприємства зберігають у банківській системі суму, що дорівнює 26,4 % регіонального валового доходу, тоді як на Закарпатті – лише 18,1 %.

Визначальною статтею прибутків в економіку Закарпаття є надходження від трудових мігрантів і надходження від їхньої валюти. Основними джерелами доходів населення краю залишаються заробітна плата (41,6 %) і соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти (32,6 %). Основною часткою витрат населення є видатки на придбання товарів та оплату послуг, які у 2019 році зросли на 19,8 % і майже на чверть перевищили наявні доходи населення області, що дає можливість об'єктивно оцінити реальні доходи, зокрема і недекларовані [7].

З одного боку, кошти, які заробітчани привозять у регіон, поліпшують соціально-економічний стан області, з іншого – постає питання браку кадрів для виробничих підприємств, підвищення цін на товари споживання (рівень цін на нерухомість у м. Ужгород знаходиться на рівні м. Дніпро – близько 600 дол. за кв²). Компанії з іноземними інвестиціями, які працюють на Закарпатті, стикаються з проблемою пошуку робітників, оскільки заробітна платня, хай і стабільна, та соціальні гарантії не корелюються з тими сумами, які мешканці області заробляють за кордоном.

Висновки. Отже, низька землезабезпеченість регіону, високий рівень безробіття, низький рівень доходів населення впливають на розвиток і функціонування регіону особливо в умовах децентралізації. Такий стан речей в економіці області обертається для неї не тільки збитками, падінням рівня життя, а є також і джерелом криміналізації. Одночасно через нестачу робочих місць і через низький рівень заробітків посилюється інтенсивність трудових міграційних процесів і зайнятості населення в неформальній економіці.

Список використаної літератури

1. Сергеев С. Трансграничье в изменяющемся мире. *Журнал Забайкальского государственного гуманитарно-педагогического университета*. Чита, 2010. № 1. С. 134–138
2. Wallerstein I. *World-Systems Analysis: An Introduction*. Durham, North Carolina: Duke University Press, 2004. 128 p.
3. Savelyev Y. European Integration and Differences in Development Tracks of East European Borderland. *Proceedings of National University of "Kyiv-Mohyla Academy"*. 2021. № 122. pp. 71–79
4. Зарицький Т. Парадигма прикордоння і центрo-периферійні підходи.

Україна Модерна, 2011. № 18. С. 79–99.

5. Лобанова А. С. Форми соціальної мімікрії за цільовим призначенням та способи їх реалізації в суспільному житті. *Український соціум*, 2003. № 1 (2) С. 46–53.

6. Соціально-економічний аналіз розвитку Закарпатської області. Закарпатська обласна державна адміністрація. *Аналітична інформація до матеріалів проекту Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021–2027 років*. Ужгород, 2020. 156 с.

7. Соціально-економічний аналіз розвитку Закарпатської області. Закарпатська обласна державна адміністрація. *Аналітична інформація до матеріалів проекту Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021–2027 років*. Ужгород, 2020. 156 с.

PhDr. Holonič Ján, PhD, MBA, LL.M.
odborný asistent
katedra sociálnej práce
Pedagogická fakulta, Univerzita Komenského
Bratislava, Slovensko
holonic@fedu.uniba.sk

COMMUNITY SOCIAL SERVICES FOR THE ELDERLY IN SLOVAKIA

In the articles, we focus on the provision and use of social services in the regions of Slovakia. Everyone has the right to a dignified life based on human rights. The Slovak Republic also subscribes to this heritage on the basis of humanistic and democratic principles. The Constitution of the Slovak Republic, Section 2, defines the basic human rights with freedoms. For example, Article 19 clearly states: "(1) Everyone has the right to respect for human dignity, personality, reputation and the protection of the name." (Constitution of the Slovak Republic).

Based on this statement, we assume that every civilian population guarantees the protection of human dignity in an unfavorable life situation, when finding oneself in a situation of depending on the help from other individuals and social services. This also applies to the life of an elderly individual, when an individual applies for the professional assistance and is placed in the social protection network. The current Law on Social Services defines social services in paragraph 2:

(1) Social service – a professional activity, social activity or other activity or a set of activities that focus on:

a) prevention of the occurrence of an unfavorable social situation, resolution of an unfavorable social situation or deterioration of the unfavorable social situation of an individual, family or community,

b) preservation, renewal or development of the ability of an individual to lead an independent life and maintain its integration into society,

c) providing the necessary conditions to meet the basic needs of an individual,

d) solving the crisis social problem of the individual and a family;

e) preventing the social isolation of an individual;

f) social protection of children in family situations requiring help in caring a child.

(2) An unfavorable social situation in accordance with this Law – is a threat to an individual with social interference or limitation of one's ability to social integration and independent solution of problems:

a) because of having no necessary conditions to meet basic living needs;

b) there is a threat of to the individual's development due to disability;

c) reaching the age required to receive pension rights for the period of service;

d) care for an individual with a severe disability;

e) there is a threat due to the loss of housing (448/2008, the Law on Social Services and On Amendments to the Law № 455/1991 Coll. on Trade Licensing (Law on Trade Licensing) with changes).

Aging and old age are an integral and physiological part of every person's life. As a result of a wide range of changes in physical performance in old age and due to a number of chronic events, many functional disorders develop that affect the reduction or lose the ability to engage in normal daily activities. Complications may appear, and people who are elderly become geriatric participants who refuse help from health professionals.

Integration into geriatric care means bringing clients to life and thus ensuring the highest possible level of quality of life. Basic stimulation is a concept that focuses on all areas of human activity. In the case of a geriatric patient it allows self-sufficiency and thus contributes to the life quality. Basal stimulation is a modern product of nursing examination in Slovakia, which allows to improve community care and help improve the quality of life of geriatric users.

References

1. Zákon o sociálnych služieb č. 448/2008 z.z. NRSR
2. Zákon o kompenzáciách ŤZP 447/2008 z.z. NRSR
3. HOLONIČ, Ján: TOV „RiK –U“ 88000, m. Uzhhorod, ul Gagarina 36, Ukrajina, 2018 ISBN 978-617-7404-87-2

Джуган Руслана Іванівна
кандидат соціологічних наук
доцент кафедри соціології і соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
ruslana.sopko@uzhnu.edu.ua

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Напрями реформування системи соціальних послуг спрямовані на авторитетну законодавчу базу, де на відповідному рівні було б закріплено соціальний захист людям похилого віку. Вони, зокрема, передбачають:

- деінституціалізацію шляхом створення широкої мережі служб та закладів, які можуть надавати якісні послуги у громаді;
- залучення до надання соціальних послуг недержавних організацій;
- наближення соціальних послуг до місця проживання;
- децентралізацію процесів управління, фінансування, розташування послуг;
- розширення можливостей людей похилого віку щодо вибору послуг та участі у цьому процесі;
- підвищення результативності надання соціальних послуг через вивчення потреб на індивідуальному рівні та в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць;
- впровадження технологій з покращення якості, серед яких моніторинг, оцінювання і контроль.

В ході децентралізації повноваження з надання соціальних послуг населенню передають з центрального рівня на місцевий, тобто – територіальним громадам. З 1 січня 2020 року набула чинності нова редакція Закону України «Про соціальні послуги» [1]. Отже з початку 2020 року змінився розподіл повноважень центральних та місцевих органів влади, а також встановлена система соціальних послуг та її учасників, етапи визначення потреб, планування, організації та фінансування соціальних послуг.

Повноваження у сфері соціальних послуг передають громадам – максимально близько до отримувачів цих послуг. Такі повноваження визначаються новою редакцією Закону як власні повноваження громад. Щоб реалізувати їх, в громаді мають створити відповідний структурний підрозділ. Кожна громада зобов'язана надавати базові соціальні послуги. Водночас, кожна соціальна послуга надаватиметься за відповідним соціальним стандартом, який затверджує Міністерство соціальної політики.

З початку 2021 року у зв'язку з децентралізацією змінюються підходи щодо реалізації мешканцями територіальних громад права на соціальний захист. Так, з 1 січня 2021 року усі звернення про призначення різних видів

соціальної допомоги, пільг, субсидій та компенсацій громадяни мають подавати через «фронт-офіси» територіальної громади, які в свою чергу забезпечують їх передачу до органів соціального захисту населення райдержадміністрацій. Виключення становлять лише документи, що надсилаються поштою або подаються в електронному вигляді.

Для виконання цієї функції у структурі виконавчого органу територіальної громади має бути утворений структурний підрозділ з питань соціального захисту населення або визначені відповідні уповноважені посадові особи. Функція таких соціальних «фронт-офісів» у територіальних громадах може забезпечуватися безпосередньо посадовими особами структурного підрозділу з питань соціального захисту населення, адміністраторами центру надання адміністративних послуг або в режимі віддалених робочих місць у старостатах.

Якщо брати до уваги тільки клієнтів соціального захисту – людей похилого віку, то як і до децентралізації за даними статистики 2019 року діють Територіальні центри з обслуговування одиноких непрацездатних громадян похилого віку їх 666, де перебувають на догляді вдома 430 000 осіб; на денному догляді більше 120 000 осіб. У системі соціального захисту населення розвинена мережа територіальних центрів соціального обслуговування, які є спеціальними державними, або комунальними установами, що надають соціальні послуги пенсіонерам, інвалідам, одиноким непрацездатним та іншим соціально незахищеним громадянам вдома, в умовах стаціонарного, тимчасового та денного перебування [2; 3].

Також, територіальні центри впроваджують інноваційні моделі надання соціальних послуг на рівні громади. Зокрема це: надання територіальними центрами соціальних послуг для осіб із психічними недугами за місцем проживання; сприяння розвитку системи транспортної інфраструктури; розвиток у громаді послуг з медико-соціальної опіки, хоспісної та паліативної допомоги більше 500 осіб.

Будинки-інтернати загального профілю для громадян похилого віку та інвалідів їх налічують 238, і проживає 41 000 осіб. Спеціальні будинки-інтернати для громадян похилого віку та інвалідів за даними Міністерства соціальної політики є 7. Поки що детальної інформації щодо розподілу повноважень у зв'язку з укрупненням районів на даний момент бракує.

Не менш важливими функціями територіальної громади є також виконання повноважень у сфері захисту прав дитини та організації надання соціальних послуг мешканцям громади. Зазначені питання потребують особливої уваги у період укрупнення районів, ліквідації окремих районних державних адміністрацій та змін до бюджетного законодавства.

Для забезпечення єдиного підходу щодо методологічного підходу до виконання повноважень з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей територіальними громадами Мінсоцполітики розроблено Методичні рекомендації щодо організації та забезпечення діяльності

територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей, які затверджено наказом Мінсоцполітики від 30.12.2020 № 868.

В умовах інтеграції України до Євросоюзу в межах соціальної політики держави постає нагальна проблема необхідності удосконалення системи соціального захисту населення, спрямованої на підтримку людей похилого віку і зокрема реформування системи соціального обслуговування та надання соціальних послуг.

Метою реформування стратегії соціальних послуг є зміцнення та підвищення ефективності і дієвості системи соціального обслуговування населення шляхом реформування механізму надання соціальних послуг на ринковій основі, що керується попитом, де пріоритетами мають стати втручання із запобігання та реінтеграції, координація з іншими механізмами соціальної підтримки та особлива увага до послуг на рівні громад

Список використаної літератури

1. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01. 2019 року. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 15.09.2021).

2. Про затвердження Державного стандарту денного догляду: наказ від 30.07.2013 № 452. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1363-13/page> (дата звернення: 15.09.2021).

3. Про затвердження Державного стандарту догляду вдома: наказ Мінсоцполітики України від 13.11.2013 № 76. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1990-13/page#n14> (дата звернення: 15.09.2021).

Калиновський Юрій Юрійович

підполковник, слухач факультету підготовки керівних кадрів
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
м.Хмельницький, Україна
yukalinovsky@gmail.com

**ВАЖЛИВІСТЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД**

Наша держава Україна, з початку її створення та формування, від великої Київської Русі по сьогодні, формально або не формально, постійно знаходиться у стані війни. Це, передусім, зумовлено географічними розташуванням та геополітичним значенням територій, на якій проживав і проживає український народ. Суть цього значення полягає у тому, що Україна є буферною зоною між західною цивілізацією та східною. Виходячи з цього, слід усвідомити, що захист України, захист українського народу та території завжди був, є й буде першочерговою задачею для української влади та народу, і ця задача може бути вирішена лише тоді, коли військо українське буде настільки самодостатнім та ефективним, наскільки це дозволить нав'язувати інтереси та політичні прагнення України на міжнародній геополітичній арені, та надасть змогу відновити статус кво у війні з Російською Федерацією.

Питання безпеки території України це комплексне питання, яке починається з моменту формування в людини, яка визнає себе українцем, усвідомлення чистої любові до України, що є основою як українського націоналізму так і українського патріотизму, а від так кожен Українець, який/яка любить свою землю, свій рідний край, - не вагаючись стане на захист своєї Батьківщини. Саме тому надважливим завданням кожної територіальної громади є формування з дитинства в кожному українці – свідомого патріота своєї нації.

Наразі переважна більшість українських силових структур складається з військовослужбовців, які проходять службу за контрактом, тобто, в минулому, простих цивільних людей, які прибули для служіння Батьківщині з певних територій України, і, нажаль, сучасна історія України нам говорить про те, що обороноздатність більшості військових формувань на певних територіях України (як то А. Р. Крим чи східні області України) значно поступається у вірності, стійкості та ефективності військовим формуванням, які були сформовані на інших територіях, населення яких в більшості займає проукраїнську позицію. Звичайно, це зумовлюється в своїй основі через особисті національно-патріотичного переконання та

освіченість людей, які прийшли на службу в ту чи іншу військову частину, з тієї чи іншої, вже на сьогодні, об'єднаної територіальної громади.

Об'єднана територіальна громада є правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою [1]. Виходячи з цього, одним з обов'язків об'єднаних територіальних громад є формування основних культурних, духовних та освітніх цінностей та ідей, і забезпечення функціонування навчально-виховної, духовної та культурної інфраструктури в соціумі громади, оскільки освіта, культура та соціальне забезпечення входить до складу соціальної сфери, яка, у свою чергу, є складовою державної соціальної політики України [2].

Яку ж роль відіграє патріотизм та національна самосвідомість, яке місце посідає в системі формування справжнього українця – потенційного українського воїна?

Для того, щоб це зрозуміти, необхідно усвідомити, з яких складових формується ефективний професійний військовик.

Виходячи з досвіду військової служби, це наступні складові:

1. Націонал-патріотичне усвідомлення особистості (ще до моменту вступу на військову службу).
2. Забезпечення військовослужбовця окремим приватним житлом.
3. Оплата праці військовослужбовця на рівні, достатньому для забезпечення всіх своїх потреб та потреб сім'ї військовослужбовця.
4. Системний військово-професійний вишкіл.
5. Військово-технологічне та технічне забезпечення.

На чому тримається наразі ентузіазм та бойовий дух українського воїна? Зобразимо українського військовослужбовця сьогодні, через призму цих складових.

Забезпечення власним житлом. В глобальному, системному розумінні, забезпечення житлом не може бути наразі мотиваційним аспектом для того, щоб воювати та боронити свою країну, оскільки де-факто воно відсутнє, а де-юре – розв'язання житлової проблеми в силах оборони заплановано в довгостроковій перспективі [3].

Оплата праці військовослужбовця. Наразі солдат отримує, в середньому, 10 000 грн грошового забезпечення. Середня ціна на оренду однокімнатної квартири (кімнати) в обласному центрі – 5000 (виключаючи Київ, Львів, Одесу). Комунальні, в залежності від пори року 500-1500 грн. Витрати на їжу на 1 особу на місяць – 3500 грн. Витрати на пересування та зовнішній вигляд – 1000 грн. Як видно, зазначеного грошового забезпечення не вистачає на нормальне існування, якщо ми кажемо про боєздатну, морально та фізично підготовлену одиницю.

Системний військово-професійний вишкіл, як і військово-технологічне та технічне забезпечення не можуть на даному етапі розвитку українського

війська мотивувати українських громадян для вступу на військову службу, оскільки техніка, технології та навчально-матеріальна й методична бази у військовій сфері морально-застарілі.

Націонал-патріотичне усвідомлення особистості. Патріотизм (грец. πατριότης – співвітчизник, грец. πατρίς та лат. Patria – батьківщина) – громадянське почуття, змістом якого є любов до Батьківщини і готовність пожитувати своїми інтересами заради неї, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури, особливе емоційне переживання своєї приналежності до країни і свого громадянства, мови, історії, традицій, готовність діяти в інтересах вітчизни та постати на її захист у разі необхідності [4].

Націоналізм – ідеологія, базовим принципом якої є теза про цінність нації, як найвищої форми суспільної єдності та її первинності в державотворчому процесі [5].

Державу формує саме нація – народ, об'єднаний однією мовою, культурою, історією та територією. Саме через це нація є ключовим рушійним інструментом для формування та розбудови держави.

Військово патріотичний вишкіл має базуватись саме на основі ідеології націоналізму, оскільки найважливішим пріоритетом держави має бути завдання забезпечення гідного життя українця, який несе в собі генетичний код української нації, що відрізняє нас від усіх інших націй на землі, та робить унікальними. Без безпекової складової цю задачу виконати неможливо. Все взаємозалежно.

Почуття любові до України, що є основою патріотизму в душі кожної людини, яка вважає себе українцем – воно або є в душі, закладене з народження та виплекано вихованням батьків, школи та оточуючого суспільства (в нашому випадку – об'єднаної територіальної громади), або його немає, через ті ж самі обставини та причини.

Саме це почуття змушує, не зважаючи на всі ті проблемні питання, описані в перших чотирьох пунктах, юнацтво та молодь вступати до лав військових формувань, інститутів, ліцеїв, стариків та жінок – мобілізуватися для захисту своєї України в час війни з Росією, волонтерів – віддавати свої статки та майно, задля перемоги, на фронт.

З усіх розглянутих складових професійного військовослужбовця видно, що основою основ для людини, яка вирішує вступати на військову службу є бажання служити Україні, захищати український народ та землю, що само по собі і є однією з складових патріотизму, а коли мова йде про захист нації та своєї території, тут підключаються важелі націоналізму та військового виховання.

Сучасна війна не передбачає широкомасштабного вторгнення та заволодіння всією територією держави. Агресор орієнтується на територіальний признак, тобто людей, на території проживання яких здійснювалася політика антиукраїнської пропаганди і нав'язування

цінностей російського імперіалізму та «руського мира», посередництвом адміністративного проросійського ресурсу на місцях. Саме тому кожній об'єднаній територіальній громаді, враховуючи етнічні, релігійні та історичні особливості своєї території, необхідно ставити на перше місце питання плекання з малку в своїх громадянах любові до України, українського народу та української землі, бо не буде української громади, ані території, без саме українця. Правильне, досвідчене та системне патріотичне виховання з елементами ідеології націоналізму у військовий час, як і в мирний, – запорука міцного здорового духу єдності, та перспективного існування Української нації.

Список використаної літератури

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 16.08.2021)
2. Пігуль Н.Г. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах. 2013. №11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2506> (дата звернення: 16.08.2021).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 16.08.2021).
4. Патріотизм. Вікіпедія: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC> (дата звернення: 16.08.2021).
5. Націоналізм. Вікіпедія: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BC>.

Карпук Вікторія Віталіївна
аспірантка 3 року навчання
кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м.Луцьк, Україна
vika.karpuk21@gmail.com

ГРАНТОВІ МОЖЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Вступ. Соціальний захист населення та надання якісних соціальних послуг громадянам – один із головних пріоритетів в Об'єднаних територіальних громадах.

Зазначимо, що важливими завданнями громади є поліпшення рівня і якості життя населення, де створено рівні умови для всебічного та гармонійного розвитку людини, надання якісних адміністративних послуг, підвищення соціально-економічних стандартів тощо.

На сьогодні найгострішими проблемами розвитку соціальної сфери територіальних громад є:

- 1) недосконала система територіального розміщення об'єктів соціальної інфраструктури;
- 2) невпорядкованість відносин власності на об'єкти соціальної інфраструктури;
- 3) недостатній рівень кадрового забезпечення закладів соціальної сфери;
- 4) недостатній рівень якості послуг, що надаються населенню об'єктами соціальної сфери;
- 5) недостатність бюджетних коштів для ефективного функціонування закладів соціальної інфраструктури [4, с.5].

Незалежно від того, наскільки громада самостійна та розвинена, завжди залишаються питання, які важко вирішити за рахунок місцевого бюджету. Існує чимало питань місцевого значення, які можуть успішно вирішуватися за рахунок інших ресурсів, у тому числі й грантових.

Виклад основного матеріалу. Аналіз міжнародного досвіду проєктної діяльності показує, що в багатьох розвинених країнах світу одним з важливих завдань органів місцевого самоврядування є спрямування роботи на пошук позабюджетних альтернативних джерел фінансування та налагодження співпраці з міжнародними фондами, програмами, конкурсами та грантами.

Пошук грантових програм та конкурсів має відповідати визначеним проблемам громади визначення заходів, що зможуть вирішити проблему, а також очікуваних результатів та необхідних витрат. Кошти, що було

одержано у формі гранту, мають бути реалізовані та безпосередньо зосереджені на виконання передбачених цілей запропонованого проєкту [6].

В сучасному світі існує чимало грантових можливостей, міжнародних донорських організацій, фондів, які пропонують програми та конкурси для розвитку територіальних громад, зокрема, соціальної сфери. До прикладу, Міжнародна організація з міграції (МОМ), Представництво в Україні, за фінансової підтримки Європейського Союзу проводила конкурс для громад, що триватиме до травня 2022 року.

Мета проєкту: сприяння зусиллям Уряду України у забезпеченні сталої реінтеграції ветеранів конфлікту на сході України.

Завдання проєкту: 1) сприяння активній участі ветеранів та членів їхніх сімей у соціально-економічному житті громад в Україні; 2) поліпшення психосоціального благополуччя ветеранів та ветеранок та членів їхніх сімей у період реінтеграції до цивільного життя; 3) сприяння Уряду України у стратегічному плануванні програм допомоги, що засновані на інформації про становище ветеранів [5].

Ще одним яскравим прикладом є конкурс з виконання програми «Розвиток соціальних послуг у громаді», започаткований Українським фондом соціальних інвестицій (УФСІ).

Протягом 2018-2022 роках Український фонд соціальних інвестицій (УФСІ/Фонд) впроваджує проєкт «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури (УФСІ VI)». Метою проєкту є створення житла для ВПО, ремонт шкіл та дитячих садків, а також сприяння інтеграції ВПО та розвиток потенціалу місцевих громад.

УФСІ використовує частину коштів проєкту для оплати послуг з підвищення спроможності фахівців громад надавати більш якісні соціальні послуги [3].

Програма «U-LEAD з Європою» запустила нову ініціативу «Громада для людини: покращення системи соціального захисту та соціальних послуг». Вона триватиме з липня 2021 по вересень 2023 року.

Відібрані громади матимуть змогу брати участь у консультаціях та тренінгах, а також можливості отримати мінігранти для виконання таких цілей: 1) підвищити ефективність системи соцзахисту на місцях; 2) підвищити обізнаність жителів про доступні соціальні послуги та сприяти їхньому залученню до соціальної інтеграції у громаді; 3) Сприяти діджиталізації соціальних послуг у громадах.

Окрім донорських організацій активно сприяють розвитку територіальних громад державні інститути. Міністерство соціальної політики сприяє участі територіальних громад в експериментальному проєкті, який допоможе забезпечити мобільність фахівців із соціальної роботи громади та підвищити рівень їх кваліфікації.

В рамках проєкту відбуватиметься апробація інтегрованої моделі надання соціальних послуг і деяких видів державної соціальної допомоги.

Фахівці із соціальної роботи тих громад, які візьмуть участь у експериментальному проєкті пройдуть навчання з організації соціальної роботи та надання соціальних послуг [1].

Цікавим досвідом для територіальних громад у сфері соціальної роботи може бути проєкт «МолодьТут: створи громаду молодіжних перспектив» в рамках 5-річної програми «Мріємо та діємо». Його мета полягає у створенні сприятливого середовища для розвитку, навчання та самореалізації молоді в громадах шляхом розширення їх економічних можливостей, розвитку громадського активізму, підвищення соціальної згуртованості, просування рівності, толерантності та інклюзивності, а також сприяння впровадженню стійких і системних змін в молодіжній політиці у громадах у співпраці з відповідними органами місцевої влади, громадським та приватним секторами та, безпосередньо, молоддю громади [2].

Висновки. Отже, позабюджетні джерела фінансування можуть спрямовуватися на вирішення суспільно значимих питань в житті територіальних громад. Це можливість перейти на якісно інший рівень роботи громади. Тому важливо шукати можливості для участі у конкурсах, грантових проєктах та програмах спрямованих на розвиток соціальної сфери. Гранти – сильний ресурс для створення і просування соціальних ініціатив. Це дасть колосальний поштовх для розвитку громади загалом.

Список використаної літератури

1. Деякі питання реалізації експериментального проєкту з організації в територіальних громадах соціальної роботи із сім'ями та дітьми, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.09.2021).

2. Конкурс для територіальних громад. *МолодьТут: створи громаду молодіжних перспектив*: веб-сайт. URL: <https://www.mriemotadiemorazom.org/molodtut> (дата звернення: 09.09.2021).

3. Конкурс з виконання програми «Розвиток соціальних послуг у громаді». *Портал ГУРТ*: веб-сайт. URL: <https://www.gurt.org.ua/news/grants/67695/> (дата звернення: 08.09.2021).

4. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації / за ред. С. Л. Шульц. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2018. 140 с.

5. Соціально-економічна підтримка реінтеграції ветеранів конфлікту на сході України та членів їх сімей. *Житомирська міська рада*: веб-сайт. URL: [https://zt-rada.gov.ua/?3398\[0\]=13137](https://zt-rada.gov.ua/?3398[0]=13137) (дата звернення: 08.09.2021).

6. Як залучити гранти для розвитку громад: поради старостам. *Децентралізація дає можливості*: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10564> (дата звернення: 08.09.2021).

Козубовський Максим Ростиславович

аспірант

кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м.Ужгород, Україна

kozub@hotmail.com

ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА З НЕПОВНОЛІТНИМИ В ГРОМАДІ: ДОСВІД США

Сьогодні українська держава переживає складний період розвитку. Гострота політичних, соціально-економічних проблем, різка майнова диференціація населення, розрив у системі старих і нових моральних норм і цінностей привели до духовної кризи, дезадаптації більшості соціальних груп населення, насамперед, дітей, підлітків, молоді як найбільш вразливих категорій.

Результати наукових досліджень (К.Андросович, М.Блажківський, І.Ковчина, Н.Олексюк, В.Оржеховська, І.Парфанович, Л.Романовська, В.Синьов, І.Трубавіна, Т.Федорченко, М.Фіцула та ін.) свідчать, що значна частина дезадаптованих неповнолітніх схильні до девіантної поведінки.

Все це, безперечно, актуалізує питання виховної роботи з молоддю, стимулює пошук ефективних шляхів попередження відхилень у поведінці.

Проте існуюча сьогодні профілактична система, заснована здебільшого на заходах соціального контролю, суспільно-адміністративного й кримінального покарання, повинна бути замінена на охоронно-захисну профілактику, представлену комплексом заходів адекватної соціально-правової, медико-психологічної й соціально-педагогічної підтримки й допомоги родині, дітям, підліткам, молоді.

Молодіжні проблеми, які є актуальними в Україні, характерні для багатьох зарубіжних країнах, зокрема США. Не можна стверджувати, що в зарубіжних країнах всі соціально-педагогічні проблеми молоді успішно вирішуються, зокрема, все ще залишається досить високим рівень злочинності серед неповнолітніх. Проте в США накопичено цікавий досвід організації соціально-педагогічної профілактичної роботи з неповнолітніми, схильними до девіантної поведінки. Останні десятиліття в США існує стійка тенденція до пошуку ефективних шляхів вирішення молодіжних проблем, пов'язаних з навчанням, розвитком, вихованням і захистом підростаючого покоління. Молодіжна політика на державному рівні передбачає інтеграцію окремих програм і проектів, що стосуються молоді, у єдине ціле при посиленні регулюючої ролі держави. Завдання молодіжної політики зводяться до сприяння вільному розвитку особистості, вирішенню специфічних проблем молодого покоління, а також пошуку можливостей для фінансування відповідних програм. Такий підхід має

кінцевою метою всебічний розвиток особистості молодих людей і попередження девіантних проявів [1].

Важливо відзначити факт наявності в США значного досвіду профілактичної роботи з молоддю, яка проводиться в громадах. Існують різні визначення громади. Зокрема, вітчизняна дослідниця Г.Слозанська зауважує, що «у постмодерному світі «громаду» розуміють як сукупність людей, які проживають на певній території або систему налагоджених взаємостосунків, так і ідеальну конструкцію, утворення, яке відображає уявлення людей про конкретні форми соціального життя, регламентує і формує соціальні зв'язки, здійснює соціальну підтримку і розвиток її членів тощо» [2, с.29].

Сучасне суспільство певною мірою роз'єднує людей, обмежує їхнє життя й спілкування будинком і родиною, знижуючи виховний потенціал громади. В 90-і роки стали популярними спроби якось відновити цей потенціал. У США стратегія федерального уряду спрямована на заохочення місцевої влади зробити громади місцями, де відбувається виховання й навчання дітей. Місцеві бібліотеки, музеї, університети пропонують підліткам різноманітні програми навчання й розваги. Спостерігається великий підйом суспільної активності. Асоціація «Добровольці на допомогу школі» нараховує більше одного мільйона членів, які працюють керівниками гуртків, репетиторами, тренерами, помічниками вчителів тощо.

Згідно зі статистикою, близько 35% усіх американських родин роблять добровільні внески на підтримку програм для дітей і молоді або на допомогу школі. Середня сума, яку витрачає родина з цією метою становить 350 доларів щорічно, і перебуває на другому місці після внесків на потреби церкви .

Один з напрямків роботи громади з молоддю – через Молодіжні службові бюро. Головна їх мета – вберегти молодих людей від системи правосуддя, хоча вони й працюють у тісному контакті з поліцією. Молодіжні бюро виступають у якості координатора всіх обцинних молодіжних служб. Вони проводять роз'яснювальну роботу з усіма категоріями молоді і їх батьками, розробляють молодіжні захисні програми, покликані допомогти молодим людям подолати почуття безпорадності, а часом і страху перед складними життєвими обставинами. Там же організована служба працевлаштування й «гаряча лінія», де молоді люди цілодобово можуть одержати своєчасну й діючу допомогу дорослих. Служба також пропонує: профілактичні консультації для підлітків, що схильні до втеч з дому; інформацію про установи з надання невідкладної соціальної допомоги, розташовані у районі проживання підлітка; посередництво при встановленні контактів між підлітком і його родиною .

Розглянути більш докладно роботу молодіжного центру з попередження девіантної поведінки можна на прикладі альтернативного

багатопрофільного молодіжного центру «Двері» («The Door»), розташованого в Манхеттені в Нью-Йорку. Центр має медичну й психіатричну служби, аптеку, юридичну консультацію, класи навчання. Крім звичайних психотерапевтичних консультацій, передбачена художня терапія, що включає в себе організацію відпочинку, розваг і відновлення сил. Функціонують різноманітні творчі й професійні майстерні, де молодих людей навчають військовій справі, танцям, готують перукарів, ювелірів тощо. Всі служби «Дверей» вільні й безкоштовні. За рік через цю службу проходить до 25000 підлітків, юнаків і дівчат, причому більшість молодих людей не мають проблем із законом. Слід підкреслити, що подібна активність широко підтримується урядом штатів, що може підтвердити, наприклад, факт проведення конкурсу серед агентств, які працюють у громадах, організованого спеціальним Бюро по захисту здоров'я й прав матері й дитину. У ході його був розглянутий широкий спектр соціальних, освітніх і медичних проблем, що вирішуються в подібних агентствах.

Робота трьох агентств із Техаса, Каліфорнії й Індіани була визнана найбільш перспективною. Певний інтерес для організації практичної роботи із профілактики девіантної поведінки представляє досвід техаського агентства, чия програма називалася: «Це може будь-яка дитина...». У рамках цієї програми в південному Техасі впродовж 10 років більш 6000 дітей і підлітків, що мають ті або інші проблеми, одержали кваліфіковану допомогу дорослих. Філософська база відображена в назві програми. Її засновники певні, що будь-яка дитина може досягти багато чого, якщо їй надати шанс, допомогти. У кожному агентстві підібрана компетентна команда, яка складається з медиків, соціальних працівників і педагогів. Досвід їх роботи цікавий ще й тому, що він торкається не тільки самих підлітків, але й членів їх родин. Зауважимо, що в багатьох агентствах добровільно трудяться літні люди у віці приблизно 55-60 років, яких називають «друзі родини». Вони відвідують родини, які потребують їхньої допомоги, приблизно 3-4 разів кожного тижня, надаючи допомогу й підтримку батькам, які через надмірну зайнятість на роботі не можуть приділити дітям достатньо уваги, любові, турботи [3]. На нашу думку, це досить цікавий досвід, вартий поширення.

Аргументи, які зазвичай приводяться на користь організації профілактики девіантної поведінки в громадах, не підлягають сумнівам: превентивна робота в громадах найбільше повно відповідає вимогам гуманістичних принципів щодо роботи з молоддю; відсутність великих матеріальних витрат; висока результативність даного виду роботи.

Отже, обциний досвід роботи з профілактики девіантних проявів в молодіжному середовищі, безумовно, заслуговує найпильнішої уваги й аналізу. Це один з реальних шляхів організації роботи з попередження соціальних відхилень, тим більше, що девіантна поведінка має переважно соціальну природу і попереджати її потрібно, в першу чергу, суспільними засобами.

Список використаної літератури

1. Finckenaue James. Delinquency and Corrections. Orlando. Florida: Academic Press, 2004. 240 p.
2. Слосанська Г.І. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в територіальних громадах. дис.доктора пед..наук. 13.00.05. Тернопіль, 2019. 675 с.
3. Libal J. Somebody Hear Me Crying: Youth in Protective Services. Pennsylvania: Mason Crest Publishers, 2004. 128 p.

Конончук Антоніна Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

м.Ніжин, Україна

antonina_kononchuk@ukr/net

УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ГРОМАДЯН ПОХИЛОГО ВІКУ У ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ЦЕНТРІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Існуюча динаміка збільшення осіб похилого віку та загострення соціальної ситуації у країні вимагає активного дослідження проблем цієї групи населення, яка згідно Закону України «Про соціальні послуги» (2019) відноситься до категорії вразливих [3]. На сьогодні частка осіб старших вікових груп в Україні складає близько 20% від загальної чисельності населення. Більш того, вже в даний час число осіб похилого віку перевищує середньо-український рівень і досягає 25-27% [4]. Надання соціальних послуг громадянам похилого віку – це важливий напрям сучасної соціальної роботи, складова зобов'язань України щодо виконання Європейської соціальної хартії на шляху до вирішення даної проблеми. Стаття 14 Хартії визначає, що країни, які до неї приєдналися, зобов'язуються: 1) сприяти функціонуванню служб або створювати служби, які, завдяки використанню методів соціальної роботи, сприяли б підвищенню добробуту і розвитку як окремих осіб, так і груп осіб у суспільстві, а також їхній адаптації до соціального середовища; 2) заохочувати окремих осіб та добровільні або інші організації до участі у створенні та функціонуванні таких служб [1].

Вагоме місце у наданні соціальних послуг громадянам похилого віку належить територіальним центрам соціального обслуговування (надання соціальних послуг) [5].

Результати нашого емпіричного дослідження засвідчили, що потреби у соціальних послугах, які надаються територіальними центрами соціального обслуговування людям похилого віку, мають тісний зв'язок із соціально-демографічними характеристиками населення даної вікової категорії (вік, освіта, матеріальний стан, наявність і склад сім'ї). Опитування керівників, фахівців та отримувачів послуг територіальних центрів соціального обслуговування Чернігівської області виявило труднощі у наданні соціальних послуг людям похилого віку, які тісно пов'язані із проблемами функціонування існуючої системи надання соціальних послуг таким клієнтам в тих установах, де проводилось дослідження, а також з недосконалістю законодавчої бази у сфері надання соціальних послуг, зокрема людям похилого віку, матеріально-технічним станом центрів,

особливостями організації та планування роботи, відсутністю фахової освіти у працівників центрів тощо [2].

Основними факторами, які впливають на ефективність надання соціальних послуг людям похилого віку, ми виявили: дії фахівців на основі аналізу та планування; належна організація послуг, у тому числі, забезпечення кількості працівників, які відповідають масштабу завдань; створення умов для розвитку, підвищення кваліфікації, участі у прийнятті рішень, адекватний рівень винагороди; спрощення процедур та їх адаптація до потреб отримувачів послуг; забезпечення співробітництва з іншими установами і організаціями; належний рівень забезпечення умов праці (комп'ютеризація, транспортні засоби тощо).

Ми вважаємо, що підвищення ефективності надання соціальних послуг людям похилого віку має відбуватися, перш за все, через вдосконалення державної соціальної політики. Тому важливості набуває впровадження комплексу заходів, які треба здійснювати комплексно на державному та місцевому рівнях. Зокрема, на державному рівні: впровадження єдиної схеми оцінювання потреб осіб похилого віку; затвердження державних стандартів надання усіх видів соціальних послуг; підвищення доступності соціальних послуг та їх адаптація до потреб отримувачів послуг; створення та впровадження механізму соціального замовлення з метою уникнення монополізації ринку соціальних послуг; перегляд переліку категорій осіб похилого віку, які мають право на отримання безкоштовних соціальних послуг. На місцевому рівні, на нашу думку, необхідно запровадити регіональну диференціацію переліку соціальних послуг відповідно до особливостей проблем та потреб місцевих отримувачів послуг, у залежності від соціально-економічних особливостей регіону; розробку системи партнерської взаємодії громадських та приватних структур із територіальними центрами соціального обслуговування, де отримувачами послуг є люди похилого віку. Вдосконалення якості надання послуг людям похилого віку на рівні територіального центру соціального обслуговування ми також пов'язуємо з основними видами діяльності територіального центру соціального обслуговування, де виокремлюємо наступні: практичний, комунікативний, здоров'язбережувальний, інформаційний, фінансової та матеріальної підтримки. Коротко охарактеризуємо їх зміст.

Практичний напрям. Нами було досліджено, що у більшості громадян похилого віку наявні проблеми з організацією власної діяльності та дозвіллям, що виникають унаслідок зниженням рівнів фізичних та інтелектуальних можливостей. Тому, на нашу думку, в умовах територіальних центрів необхідно організовувати такі види діяльності:

– *громадська діяльність* є однією із основних тенденцій розвитку соціальної роботи у всьому світі. Нині громадяни похилого віку почали залучатися до волонтерської діяльності стосовно своїх ровесників та інших категорій населення. Це можна реалізувати у діяльності спілок ветеранів,

гуртків самодіяльності, участі в організації та проведенні різноманітних заходів. Така діяльність посідає важливе місце у житті людини похилого віку, адже стимулює її до активного способу життя;

– *трудова діяльність* є потужним засобом розвитку професійних умінь та отримання додаткового досвіду та матеріальних ресурсів. Люди похилого віку можуть займатися вишиванням, вирощувати овочі чи квіти та ін..

– *самоосвіта та самовдосконалення* дає можливості для засвоєння нових знань, оволодіння цікавими вміннями і навичками, які раніше були недоступними через брак часу чи можливостей (гончарство, живопис, англійська мова, театральне мистецтво тощо), господарства (бджолярство, городництво, садівництво, тощо) тощо. Організація пізнавальної діяльності є корисним тим, що у людей похилого віку відбувається тренування когнітивних процесів для їх підтримки і збереження; важливу роль у цій діяльності відіграє соціально-педагогічна послуга «університет третього віку»;

– *дозвілєва діяльність*: велика кількість громадян похилого віку значну частину вільного часу проводять переглядаючи телевізор, що негативно відбивається на їх самопочутті. Перегляд передач, які містять елементи кримінальних подробиць, політичних чвар викликає почуття тривоги, небезпечного життя. Тому громадянам похилого віку необхідно допомогти організувати своє дозвілля, яке б було корисними і забезпечувало гарний настрій та оптимістичне світосприймання;

– *надання транспортного обслуговування*, що передбачає доступ як надавачів, так і отримувачів послуг до користування, наприклад, соціальним таксі (перевезення громадян похилого віку та осіб з обмеженими функціональними можливостями).

Комунікативний напрям. Коли людина досягає пенсійного віку, то в її житті з'являється багато змін, що тісно пов'язані із різким звуженням кола спілкування. Аналіз результатів проведеного нами дослідження підтвердили те, що велика кількість людей похилого віку мають дефіцит спілкування і часто відвідують територіальний центр, щоб поспілкуватися. Саме тому важливою функцією територіального центру є організація спілкування для людей похилого віку. Адже досвід відвідування центру може посприяти налагодженню стосунків людини у різних сферах спілкування: у сім'ї, найближчому оточенні, з ровесниками та в суспільстві в цілому.

Здоров'язбереження. Для людей похилого віку їх вік є періодом переоцінки сенсу свого життя. Це доводять результати нашого дослідження, адже за його даними у багатьох наших опитаних похилого віку уявлення про пенсійний вік на даний час і до цього часу суттєво різняться. Значна частка людей похилого віку вказувала на те, що потребує зміцнення здоров'я, а ще більше, що їм необхідна психологічна допомога і підтримка. Тому до даного напрямку потрібно включати роботу наступного змісту:

– *допомога під час кризового періоду віку* (підвищення рівня самооцінки, підвищення рівня самоприйняття і загального фону настрою). Сюди, на нашу думку, слід віднести навчання навичкам психосоматичної саморегуляції, ознайомлення із змістом поняття «психосоматичне здоров'я», навчання навичкам адекватного реагування на життєві труднощі, побутові ситуації та окремі ситуації спілкування;

– *забезпечення людини похилого віку розумінням та співчуттям* (емпатією), так як емоційна сфера особи похилого віку схильна до різноманітного впливу оточуючих, вона стає більш емоційно вразливою, ніж раніше;

– *надання гідних умов для лікування та профілактики захворювань громадянам похилого віку*. Так, третина респондентів похилого віку відвідують територіальний центр з метою покращення фізичного здоров'я. Тож територіальний центр може запропонувати таку допомогу : надання медичних послуг (перша допомога, лікувальний масаж); забезпечення рухової активності (проведення спеціальної фізичної зарядки); використання і навчання прийомам нетрадиційної, народної медицини, що часто цікавить людей похилого віку.

Інформаційний напрям. Сучасне уявлення різних груп суспільства про старість вимагає ретельної роботи з інформування та формування позитивного образу людини похилого віку, включаючи знання самих людей похилого віку про особливості їх віку. У цьому контексті важливістю набуває забезпечення інформованості не тільки людей похилого віку, а й громадськості про можливості отримання різноманітних соціальних послуг. Тому важливим напрямом діяльності центру має бути інформування мешканців територіальної громади про розклад роботи закладу, зміни у законодавстві через засоби масової інформації, на дошках оголошень, Інтернет-ресурси.

Напрямок фінансово-матеріальної підтримки. Аналіз наукових джерел доводить, що кожна 10-а людина похилого віку має хитке матеріальне становище. Третина громадян похилого віку звертаються в центри соціального обслуговування, щоб отримати матеріальну допомогу. Основними формами фінансово-матеріальної допомоги є: видача продуктів, одягу, інших речей людям похилого віку, грошова допомога тощо. Проаналізувавши європейський досвід надання фінансово-матеріальної допомоги людям похилого віку, слід зазначити, що одним із основних принципів є не приниження людської гідності, тобто людина похилого віку, яка потребує фінансово-матеріальної допомоги, не має відчувати докорів сумління, приниження та осуду зі сторони оточуючих. Тому дану проблему можна вирішити шляхом залучення підприємств, організацій, установ, благодійних фондів, самих мешканців громади до надання благодійних внесків та потім їх подальшого розподілу тим, хто цього потребує.

Таким чином, узагальнивши вище зазначене, основними умовами підвищення ефективності надання соціальних послуг людям похилого віку у територіальних центрах соціального обслуговування є : запровадження відповідних соціальних послуг з урахуванням специфіки протікання вікового періоду особи похилого віку, її проблем, потреб та обов'язкового врахування ресурсів громади, в якій вона живе ; соціальні послуги мають відповідати вимогам сучасної європейської країни, де людина даного віку почуватиме себе не пригніченою, а навпаки, не забутою і потрібною суспільству ; надання соціальних послуг здійснювати у контексті напрямів діяльності територіального центру соціального обслуговування; належний рівень професійної компетентності фахівців закладу.

Список використаної літератури

1. Європейська соціальна хартія (переглянута). Страсбург, 3 травня 1996 року. № 6887/0/2-17/17 від 31.03.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
2. Конончук А.І., Давиденко Л.М. Життєві потреби осіб похилого віку: оцінка фахівців і думка отримувачів соціальних послуг. *Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м.Ніжин, 24 листопада 2020 р.) / За заг.ред. О.Лісовця та С.Борисюк. Ніжин: Видавництво НДУ ім.М.Гоголя, 2020. С.39-41.
3. «Про соціальні послуги»: Закон України № 2671-VIII 17.01. 2019 р. ВВР, 2019. № 18, ст.73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
4. Стратегія державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhavnoyi-politiki-z-pitan-zdorovogo-ta-aktivnogo-dovgolittya-naselennya-na-period-do-2022-roku>.
5. Типове положення про територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг). Постанова Кабінету Міністрів 196 України від 29 грудня 2009 р. № 1417. Офіційний вісник України. 2010. № 1. ст. 10. С. 33.

Копняк Катерина Валентинівна
старший викладач
кафедра економічної кібернетики та інформаційних систем
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
м.Вінниця, Україна
k.kopniak@vtei.edu.ua

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Вступ. У зв'язку з децентралізацією змінюються підходи до реалізації мешканцями територіальних громад права на соціальний захист. Опрацювання звернень громадян про призначення різних видів соціальної допомоги, пільг, субсидій та компенсацій відбувається переважно в електронному вигляді, а це вимагає від державних службовців органів соціального захисту населення відповідних цифрових компетентностей.

Сьогодні якість функціонування органів соціальної сфери прямо або опосередковано залежить від їхньої інформаційної інфраструктури, наявних чи перспективних цифрових засобів опрацювання великих потоків різнотипної інформації, в тому числі звернень громадян [1].

Виклад основного матеріалу. Найкращі світові та вітчизняні практики цифрового урядування пов'язані, насамперед, із вагомими внутрішніми інвестиціями в людей, культуру, чіткі стратегії та цілі, а також внутрішні цифрові, технічні та дизайнерські можливості [2].

У 2020 році Міністерство цифрової трансформації України та Національне агентство України з питань державної служби підписали меморандум, в якому домовились про співпрацю у сфері формування та розвитку цифрових компетентностей публічних службовців [3], а у березні 2021 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року [4].

Це має сприяти підвищенню рівня цифрової грамотності, формуванню та розвитку цифрових компетентностей державних службовців, удосконаленню процесу оцінювання та вимог щодо цифрової компетентності кандидатів на зайняття посад державної служби, розробці навчальних курсів, навчанню та тестуванню цифрової грамотності державних службовців, впровадженню єдиних підходів до змісту, форм та методів підвищення кваліфікації державних службовців з питань цифрової грамотності, методичній підтримці конкурсних комісій з питань оцінювання рівня цифрової грамотності державних службовців.

Цифрову грамотність додано до вимог управління організацією роботи та персоналом і до переліку потреб у професійному навчанні, який визначається під час визначення результатів виконання завдань державним службовцем [3].

Цифрова компетентність – це інтегральна характеристика особистості, яка динамічно поєднує знання, уміння, навички та ставлення щодо використання цифрових технологій для спілкування, власного розвитку, навчання, роботи, участі в суспільному житті, відповідно до сфери компетенцій, належним чином (безпечно, творчо, критично, відповідально, етично). Цифрова компетентність дозволяє виконувати комплексні завдання у цифровому середовищі, на відміну від цифрової навички, яка означає спроможність виконувати певну дію з використанням цифрових технологій впевнено з належною точністю і швидкістю, яка з часом стає автоматичною [5, с.52].

Цифрова компетентність постійно еволюціонує та змінюється з появою нових технологій.

Досліджуючи структуру цифрової компетентності державних службовців, можна виокремити три основні групи компетенцій:

- 1) загальні;
- 2) професійні;
- 3) комплементарні.

Перша група компетенцій передбачає прості цифрові навички та вміння, наприклад, користування Інтернетом, сканування та розпізнавання документів, використання стандартних офісних програм для виконання поточних завдань тощо.

Друга група пов'язана з оперуванням та навіть створенням різноманітного цифрового контенту, наприклад, веб-сторінок, чат-ботів, каналів та спільнот у месенджерах, налаштування і використання систем електронного документообігу та ведення електронних архівів, нагромадження хмарних даних тощо.

Третя група компетенцій передбачає оволодіння навичками, які допомагають у процесі виконання нових завдань, наприклад, бізнес-планування, розвитку соціальних мереж для підтримки цифрових комунікацій в громадах. Сюди ж віднесемо більш просунуті навички використання даних для моделювання та підтримки державної політики у соціальній сфері, оцінки впливу та аналізу даних щодо надання соціальних послуг тощо. Крім того, державні службовці повинні навчитися управляти проектами, а також вміти взаємодіяти з громадянами за допомогою електронних інструментів.

Використання в процесі професійної підготовки майбутніх державних службовців у сфері соціального забезпечення різноманітних загальнодоступних онлайн-засобів та інтернет-ресурсів дає можливість сформувати такі необхідні в сучасному суспільстві цифрові навички, як:

- інформаційна грамотність – вміння шукати інформацію, порівнювати різні джерела, розпізнавати потрібну інформацію;
- медійна грамотність – здатність розпізнавати і використовувати різні типи медіаресурсів;

- організаційна грамотність – здатність планувати свій час і час групи; розуміння взаємозв'язків, які існують між людьми, групами, організаціями;

- комунікативна грамотність – навички ефективного спілкування та співпраці;

- продуктивна грамотність – здатність до створення якісних продуктів, використання адекватних засобів планування [6, с.55].

Розвитку зазначених навичок у майбутніх державних службовців у сфері соціального забезпечення сприятиме запровадження в програми підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення» у закладах вищої освіти України таких обов'язкових навчальних компонентів, як «Офісні комп'ютерні технології», «Інформаційно-комунікаційне забезпечення соціальної сфери», «Електронний документообіг», «Цифрові комунікації в громадах» тощо.

На етапі підвищення кваліфікації державних службовців можна рекомендувати проходження курсів на відкритих платформах, з метою оволодіння сучасними професійними компетентностями та визначення рівня цифрової грамотності. Наприклад, на порталі «Дія.Цифрова освіта» (<https://osvita.diia.gov.ua>) або на платформі U-LEARN (<https://u-learn.org.ua>).

На сьогодні, відповідно до адаптованої українськими експертами рамки цифрових компетентностей для громадян України DigComp 2.1 [5], вже розроблено декілька національних тестів «Цифрограм» на визначення цифрової грамотності громадян:

- Цифрограм 1.0 для громадян;
- Цифрограм 2.0 для громадян;
- Цифрограм для державних службовців;
- Цифрограм для медичних працівників;
- Цифрограм для вчителів;
- ICDL Український цифровий громадянин.

Висновки. Потрібно постійно зміцнювати цифрові навички державних службовців, щоб кожен громадянин міг повною мірою скористатися можливостями сучасних електронних державних послуг. Але це не означає, що кожен державний службовець має стати програмістом чи веб-дизайнером, він має, скоріше, прагнути до імплементації кращих практик та інструментів цифрового урядування та електронної демократії для забезпечення сталого розвитку громад.

Список використаної літератури

1. Копняк К.В., Покин'єчерета В.В. Електронний документообіг в публічному управлінні: проблеми впровадження, переваги та перспективи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. №10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1798> (дата звернення: 01.09.2021).

2. Фостікова В. Сучасні вимоги до цифрових компетентностей державних службовців. *Аспекти державного управління*. 2020. Т. 8. Спецвип. №1. С. 133-135. URL: <https://doi.org/10.15421/152061>.

3. Мінцифри і НАДС розвиватимуть цифрові компетентності публічних службовців. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-i-nads-rozvivatimut-cifrovi-kompetentnosti-publichnih-sluzhbovciv> (дата звернення: 01.09.2021).

4. Кабмін схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/kabmin-skhvaliv-kontseptsiyu-rozvitku-tsifrovikh-kompetentnostey-do-2025-roku> (дата звернення: 02.09.2021).

5. Опис рамки цифрової компетентності для громадян України DigCompUA for Citizens 2.1. Міністерство цифрової трансформації. 2021. 56 с. <https://cutt.ly/zn1DbLC> (дата звернення: 02.09.2021).

6. Босенко М. В. Формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх вчителів засобами Google-додатків: методичні рекомендації. Красноград: ФОП Сирота Т. В., 2020. 61 с. URL: http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2092/1/Bosenko_2020_Krasnograd.docx (дата звернення: 02.09.2021).

Кравченко Оксана Олексіївна
доктор педагогічних наук, професор
декан факультету соціальної та психологічної освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна
okskravchenko@ukr.net

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ІЗ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ: МОЖЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ

Вступ. За результатами соціологічного дослідження центру «Соціальна дія» українці вважають, що найчастіше їх дискримінують за віком – 40,2% та інвалідністю – 38 % [1]. З огляду на це актуалізується питання забезпечення рівних прав та можливостей для людей з інвалідністю у всіх сферах життєдіяльності.

Виклад основного матеріалу. У квітні 2021 р. розпорядженням КМУ № 366-р Схвалено Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Прийняття цього документу є важливим фактором подальшого суспільного розвитку у напрямі інклюзивних процесів.

Метою Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики [2].

Спробуємо здійснити аналіз Стратегії згідно змісту і спрямованості інклюзивного туризму як засобу соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами.

Серед очікуваних результатів реалізації Стратегії є визначення та суспільна підтримка стратегічного курсу держави у сфері створення безбар'єрного простору, послідовна реалізація якого дасть можливість кожній людині: отримати рівні можливості та вільний доступ до освіти; отримати рівні умови участі у всіх сферах життя суспільства; отримати рівні умови та можливості для культурного (мистецького) та/або креативного вираження, провадження культурної діяльності; доступу до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них [2].

У цьому відношенні інклюзивний туризм має освітньо-пізнавальний (пізнання історії краю, про визначні події, видатних людей; розширення світогляду та набуття нового досвіду) та реабілітаційний (відновлення фізичного та соціального стану) потенціал. Долучення людей з інвалідністю

до туристичних подорожей надає можливість відчувати себе повноцінними і повноправними учасниками суспільного життя. Водночас, інклюзивний туризм – це ефективний шлях долучення до культурної спадщини через забезпечення рівного доступу усім громадянам.

Серед напрямів Стратегії визначено другий «Інформаційна безбар'єрність», який передбачає, що люди незалежно від їх функціональних порушень чи комунікативних можливостей мають доступ до інформації в різних форматах та з використанням технологій, зокрема шрифт Брайля, великошрифтовий друк, аудіодискрипція (тифлокоментування), переклад жестовою мовою, субтитрування, формат, придатний для зчитування програмами екранного доступу, формати простої мови, легкого читання, засоби альтернативної комунікації [2].

Реалізація такого напрямку дозволить зробити доступним весь інформаційний контент для людей з інвалідністю з різними нозологіями, зокрема сайти та портали з інформацією про природно-заповідну та історико-культурну спадщину, он-лайн екскурсії та рівень доступності до того чи іншого об'єкту.

Третім напрямом Стратегії є «Цифрова безбар'єрність», так як не всі громадяни мають доступ до цифрової інфраструктури та потребують розширення широкосмугового доступу до підключення в країні та комп'ютеризації громадських закладів; цифрові публічні сервіси (веб-сайти, додатки, цифрові послуги) недостатньо адаптовані для всіх груп населення, а тому потребують розроблення та впровадження відповідних стандартів [2].

Створення відповідних платформ та забезпечення доступу до них, зокрема для людей з інвалідністю, допоможе їм спланувати свій відпочинок, в тому числі онлайн-подорожі, а також за допомогою цифрових технологій відвідати найвідоміші історико-культурні об'єкти та поринути в історичні пригоди.

Особливої значущості набуває четвертий напрям Стратегії «Суспільна та громадянська безбар'єрність»: забезпечено рівні можливості участі всіх людей, їх об'єднань та окремих суспільних груп у житті громад та держави, рівний доступ до суспільно-політичного та культурного життя, сприятливе середовище для фізичного розвитку та самореалізації, а також інклюзивне середовище як передумова для участі у всіх формах суспільного життя та громадської активності.

Серед завдань, які спрямовані на досягнення цього напрямку є впровадження найкращих практик і механізмів залучення осіб з інвалідністю, молоді, осіб похилого віку, батьків з дітьми дошкільного віку до культурного життя; забезпечення можливостей безбар'єрної участі громадян у культурному житті, доступу до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них.

На нашу думку, саме інклюзивний туризм здатний усезагально сприяти

реалізації цих завдань як дієвий механізм соціальної інтеграції людей з інвалідністю, що сприяє підвищенню життєвого потенціалу, створенню оптимальних умов соціалізації людини, підвищенню якості життя, а також зміни соціальної ситуації культурного розвитку.

У межах цього напрямку серед стратегічних цілей «Сфокусованість державної політики на підвищенні рівня здоров'я, забезпеченні фізичної активності населення» визначено такі завдання:

– запровадження комплексних реабілітаційних та абілітаційних послуг,

– спрямованих на підвищення якості життя, активності, працездатності та залучення в усі форми суспільного життя (переоцінка діючих системи та стандартів реабілітації,

– імплементація комплексних західних підходів у співпраці з МОЗ) [2].

Інтегративний потенціал інклюзивного туризму полягає у багатофункціональності його реалізації, зокрема включає систему психолого-педагогічних, соціально-виховних, освітньо-пізнавальних, корекційних, фізкультурно-оздоровчих заходів для дітей та молоді з ООП в умовах туризму, спрямованих на їхню комплексну реабілітацію, оздоровлення та соціальну інтеграцію з метою відновлення основних соціальних функцій особистості, психічного, фізичного і морального здоров'я, соціального статусу.

П'ятим напрямом Стратегії є «Освітня безбар'єрність»: створені рівні можливості та вільний доступ до освіти, зокрема освіти протягом життя, а також здобуття іншої професії, підвищення кваліфікації та опанування додаткових компетентностей [2].

Стратегічними цілями цього напрямку є: можливість дорослих, молоді та дітей використовувати всі види та форми освіти; задоволення особливих освітніх потреб всіх учасників освітнього процесу; створення інклюзивного освітнього середовища.

Для досягнення стратегічної цілі «Задоволення особливих освітніх потреб всіх учасників освітнього процесу» визначено такі завдання: проведення конкурсів проектів щодо розроблення просвітницьких культурних продуктів щодо культури прийняття, у тому числі працюючи з розважальним сектором та сферою культури; розроблення інформаційних кампаній щодо популяризації ідей безбар'єрності, необхідності її впровадження, постійно діючих тренінгових програм, семінарів для всіх, хто дотичний до цього процесу, від батьків, педагогів, політиків, керівників закладів до самих дітей, учнів, студентів; стимулювання організації та проведення просвітницьких лекцій для учнів/студентів про цінність безбар'єрності і соціального залучення всіх в громаді [2].

У цьому напрямі вбачається доцільним проведення конкурсів серед учнівської та студентської молоді з розробки маршрутів інклюзивного туризму. Яскравим прикладом таких заходів є проведення на базі

факультету соціальної та психологічної освіти УДПУ імені Павла Тичини Студентського конкурсу соціальних проектів «Подорожуємо без бар'єрів» [3].

Унікальність цього конкурсу полягає в тому, що участь у розробці та захисті проектів також беруть студенти з інвалідністю. Це підтверджує, що інклюзивний туризм – це не тільки цікаве та змістовне проведення часу для людей з інвалідністю, а й значна самостійна науково-пошукова робота, пізнавальна діяльність.

Висновки. Разом з тим, важливим просвітницьким змістом виступатимуть організовані екскурсійні маршрути інклюзивного туризму, у межах яких формуватиметься толерантне і гуманне ставлення учнівської та студентської молоді до інакшості, і найголовніше – формуватиметься мотивація створювати умови для повноцінної участі людей з інвалідності до всіх сфер суспільного життя.

Список використаної літератури

1. Коваль Л. Права людини: дискримінація і толерантність. *Урядовий кур'єр*. 2021. № 76 (6944). С.1–2.
2. *Урядовий портал*. Офіційний сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/proshvalennya-nacionalnoyi-strategiyi-iz-stvorennya-bezbaryernogo-prostoru-v-ukrayini-na-period-do-t140421>
3. *Факультет соціальної та психологічної освіти*. Офіційний сайт. URL: <https://fspou.edu.ua>

Левченко Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, докторант

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

n.levchenkod@gmail.com

НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ У СФЕРІ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ

Вступ. Молодіжна політика в умовах децентралізації орієнтована на формування комфортного середовища для життя та розвитку молоді в громадах, а пріоритетними напрямками її реалізації є фінансове та кадрове забезпечення, розвиток молодіжної інфраструктури й залучення молоді до процесу розроблення й ухвалення рішень та контролю за їх виконанням [9].

Молодіжна державна політика в Україні характеризується значною кількістю нормативно-правових актів, основою яких є Конституція України, де зафіксовано основні права та обов'язки громадян.

Беззуб І. (2021) у своїй праці зазначає, що своєрідність процесу формування й реалізації державної молодіжної політики в Україні полягає в тому, що як інститутам влади, так і громадянському суспільству необхідно враховувати особливості вітчизняних історичних традицій у роботі з молоддю, а також сучасні потреби молодих громадян, суспільства і держави з урахуванням євроінтеграційного курсу України [2].

Над проблемною формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації працюють (Балакірєва О., Бондар Т., Бородін Є., Галустян Ю., Гук Л., Левін Р., Окушко Т., Петрочко Ж., Рингач Н., Ярош О.) [7].

Виклад основного матеріалу. Здійснивши скринінг законодавчої бази у сфері молодіжної роботи, можна її поділити на вітчизняну та міжнародну.

В межах нашої держави діють та реалізуються такі акти: Конституція України (1996), Закон України «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху» (2020), Указ Президента України «Про заходи щодо сприяння розвитку пластового (скаутського) руху в Україні» (2008), Указ Президента України «Про деякі заходи щодо сприяння вирішенню актуальних питань молоді» (2010), Указ Президента України «Про деякі заходи щодо сприяння вирішенню актуальних питань молоді» (2010), Указ Президента України «Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року» (2013), Указ Президента України «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року» (2020), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021 – 2025 роки» (2020), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми

«Молодь України» на 2016 – 2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» (2016), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів державної підтримки молодіжних та дитячих громадських організацій» (2012), Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Порядку реалізації програм, проектів та проведення заходів державної політики у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання» (2016), Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Порядку формування календарних планів заходів щодо реалізації державної політики з питань молоді та національно-патріотичного виховання» (2019), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Угоди України та Урядом Литовської Республіки про Раду обмінів молоддю України та Литви» (2015), Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Порядку здійснення обмінів молоддю України та Литви та проведення заходів відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про Раду обмінів молоддю України та Литви» (2016), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про Українсько-Польську Раду обміну молоддю» (2015), Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Порядку здійснення Українсько-Польських обмінів молоддю та проведення заходів відповідно до Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про Українсько-Польську Раду обміну молоддю» (2016), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі» (2017), Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Національного знаку якості та критеріїв якості для молодіжних центрів» (2017), Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення державної установи “Всеукраїнський молодіжний центр” та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» (2019), Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Умов оплати праці працівників молодіжних центрів» (2019), Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Порядку реалізації програми «Молодіжний працівник»» (2018) та ін.

Міжнародні документи, які регламентують молодіжну політику, молодіжну роботу, участь молоді – це «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» (2014), Постанова Кабінету Міністрів України «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» (2017), Молодіжна стратегія Європейського

Союзу (2019 – 2027 роки) (EU Youth Strategy), Біла книга Європейської Комісії – новий імпульс для молоді Європи (2001), Програма ЄС ERASMUS+, Стратегія ООН щодо молоді на період до 2030 року (Youth2030: The United Nations Strategy on Youth), Резолюція Ради Безпеки ООН 2250 «Молодь, мир, безпека», Позиційний документ Національної молодіжної ради України “Молодь, Мир та Безпека” (2015), Оперативна стратегія ЮНЕСКО з питань молоді на 2014-2021 роки, Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті (2015) та ін.

Нормативні документи, які розроблені в Україні і зазначені вище базуються на міжнародних актах Ради Європи, яка впродовж багатьох років розробляла різноманітні принципи, цілі та цінності, на яких повинна будуватися молодіжна політика. Наприклад в одному із документів «Інструмент самостійної оцінки молодіжної політики» (2019) визначено принципи, яким має сприяти державна молодіжна політика будь якої держави: «...цілеспрямовано інвестувати в молодих людей послідовним і взаємодоповнюючим чином, за можливості у спосіб, орієнтований на розвиток їх можливостей, а не на проблеми, шляхом розробки, з-поміж іншого, стандартів та інструментів молодіжної політики; залучати молодих людей до стратегічного формулювання молодіжної політики та висвітлювати їхні погляди щодо операційної ефективності імплементації політики; створити такі умови для навчання, можливості та набуття досвіду, які б гарантували розвиток молодими людьми своїх знань, навичок та компетенцій, щоб дати їм можливість грати повноцінну роль як на ринку праці, так і в громадянському суспільстві; створити системи для надійного збору даних, щоб продемонструвати ефективність молодіжної політики та виявити ступінь існування «розривів у політиці» стосовно ефективного надання послуг молодим людям з певних соціальних груп, в певних галузях або за певних умов; демонструвати готовність скоротити такі «розриви політики» там, де вони явно існують» [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснивши теоретичний аналіз вітчизняних та міжнародних актів, які регламентують молодіжну роботу та молодіжну політику в Україні та країнах Європейського Союзу, можна зробити висновок, що нормативно-правові акти України базуються на основі нормативних актах ЄС. Всі документи спрямовані на розвиток якісної молодіжної роботи, активну підтримку місцевої, регіональної та національної молодіжної політики; розвиток та удосконалення знань, умінь та навичок молодіжних працівників.

Список використаної літератури

1. «Скажи своє слово!»: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. 2015. 142 с. URL:

<https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/332/UEY.pdf> (дата звернення: 02.09.2021)

2. Беззуб І. Оновлення державної молодіжної політики в Україні. Громадська думка про правотворення. 2021. № 9 (214). С.15–24. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2021/9.pdf>.

3. Біла книга Європейської Комісії – новий імпульс для молоді Європи. 2001. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a3fb3071-785e-4e15-a2cd-51cb40a6c06b> (дата звернення: 02.09.2021)

4. Інструмент самостійної оцінки молодіжної політики (2019). URL: <https://rm.coe.int/self-assessment-tool-for-youth-policy-ukrainian/168098b16a> . (дата звернення 01.08.2021);

5. КОМПАС: посібник з освіти з прав людини з молоддю. 2012. 490 с. URL: <https://rm.coe.int/compass-2020-ukr-yfdua/1680a23873> (дата звернення: 02.09.2021)

6. Конституція України (1996). Дата оновлення: 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 01.09.2021)

7. Молодіжна політика та молодіжна робота : матеріали II міжрегіональної наук.-практ. конф., 14 грудня 2017 р., м. Дніпро / за заг. ред. Є.І.Бородіна. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 114 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2017_12_14_material_dums.pdf

8. Молодіжна стратегія Європейського Союзу (2019 – 2027 роки) (EU Youth Strategy). URL: https://europa.eu/youth/home_en (дата звернення: 02.09.2021)

9. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. Тернопіль: ТОВ «Тернограф», 2017. 100 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/147/Derzhavna_dopovid___pro_stanoviische_molodi.pdf дата звернення: 02.09.2021)

Максимовська Наталія Олександрівна

доктор педагогічних наук, доцент

кафедра менеджменту культури та соціальних технологій

Харківська державна академія культури

м. Харків, Україна

maksimovskayas8@gmail.com

МЕНЕДЖМЕНТ КУЛЬТУРИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Вступ. Трансформація територіальних громад в Україні, зокрема їх сучасної соціокультурної сфери, зумовлює перегляд наукових поглядів на особливості діяльності фахівців з менеджменту культури. Місія організацій та установ сфери культури, осередків та громадянських спільнот локального середовища постає у стратегічному визначенні та запровадженні гнучких креативних практик в соціокультурній сфері з метою інтеграції суб'єктів громади, розвитку соціальної самосвідомості громадян, збереження традицій та запровадження інновацій в просторі громади. Конкурентний соціокультурний продукт потребує підготовки креативних спеціалістів, забезпечення творчої діяльності мешканців, запровадження сучасних інноваційних проєктів.

Менеджмент культури став предметом вивчення П. Гречанівської, Н. Кочубей, О. Кравченка, О. Шершньової, О. Щербини-Яковлевої та ін. Однак, наукові засади сучасного менеджменту культури, зокрема з метою активізації соціокультурного життя територіальних громад, потребують подальшого наукового дослідження та систематизації, що є метою публікації.

Виклад основного матеріалу. Прикладна культурологія, яка є основою запровадження менеджменту культури, розглядається як системна галузь науки, що динамічно розвивається і поєднує в собі управлінські, практичні, креативні засади, виявляється в практиках сучасної культури. Погоджуємося із О. Копієвською, що «культурна практика – це предметно-практична діяльність людини/людей, пов'язана зі створенням або поширенням культурних продуктів» [2, с.72]. Вказаний конструкт передбачає наявність суб'єктів взаємодії та її адекватне забезпечення фаховим супроводом, а саме систематизоване втілення й засіб перетворення сучасної культури у відповідних затребуваних та випереджальних форматах. Менеджмент культури є не тільки управлінським механізмом, але й провідним фактором спрямування креативного розвитку простору громади, від стану управління ним залежить не тільки територіальна розбудова, але й суспільна свідомість та соціальна культура суб'єктів соціуму.

Менеджмент культури та прикладна культурологія впливають одне на одне та взаємозбагачуються, саме тому не можна сказати, що просте поєднання цих галузей обумовлює специфіку менеджменту культури, це потребує додаткового пояснення. На нашу думку, якщо є ефективний менеджмент, то культурологія стає прикладною і відбиває суттєвий зв'язок із фундаментальною. З'являється регулятивний та гармонізуючий управлінський механізм, що забезпечує актуальні культурні практики, генерує креативне перетворення соціокультурного простору громади, отже, прикладна культурологія стає ефективним чинником культуротворення.

Сутнісною ознакою прикладних культурологічних практик є їх соціально-виховна спрямованість, що особливо актуально в процесі трансформації територіальних громад. Тобто, інтеграція позитивного аксіологічного потенціалу соціокультурних технологій дозволяти посилювати сприятливість культурного середовища, розгортати у ньому міжгрупову й міжкультурну взаємодію та формувати лояльність різних соціальних груп до соціокультурних цінностей. Зазначені наукові позиції, що забезпечують актуалізацію прикладних культурологічних технологій, постають у єдності основ наукового пізнання, їх практичного втілення й сучасного управління цими процесами, посилюють соціальне значення реалізації соціокультурної діяльності в локальному просторі громади.

В управлінському контексті досліджують прикладну культурологію П. Гречанівська, В. Федь та ін. На думку П. Гречанівської, ця галузь вирішує такі завдання, як соціокультурне проектування, соціокультурні технології [1, с.18]. Погоджуючись з цим, зауважимо, що і проекти, і технології мають під собою перспективну змістову загальну основу, яку й треба обґрунтовувати в контексті прикладної культурології.

В. Федь пропонує не тільки досліджувати значення терміну «культуротворення», але й перевести його в практичну площину шляхом обґрунтування поняття «культуротворче буття», яке, на думку вченого, є специфічним способом існування людини у світі, спирається на присутність у цьому існуванні через фактичність події. Власне, подія засвідчує присутність людини в культурі та розуміється через акт творчості. Тільки творчість перериває коло змінюваності подій і фіксує тут-бут-тя [3, с. 171]. Тобто забезпечення креативного процесу, який триватиме і технологізуватиметься, має бути основане на творчому підході і забезпечувати вихід за межі звичайного, позитивне емоційне сприйняття, творення людського духу.

В широкому розумінні менеджмент культури має забезпечувати динаміку культуротворчого процесу, у вузькому – ефективність креативної технології в соціокультурній сфері територіальної громади. Менеджмент культури реалізує технологізацію креативних практик, створює організаційно-управлінські умови для продуктивної взаємодії, які мають бути враховані під час реалізації креативного процесу культуротворчості на

локальному рівні. Тобто, менеджмент культури розглядається зокрема як управління креативністю та інноваціями в просторі громади.

Наприклад, якщо розглядати такі культурні практики як спеціальні події та їх різновиди крізь пропоновану методологію інтеграції прикладної культурології та менеджменту культури, комплексне застосування вказаних підходів дозволить системно дослідити явище в культурі й обґрунтувати його організаційне забезпечення на технологічно-проектному рівні. Пов'язати з менеджментом культури не тільки враховуючи функції управління (планування, організація, мотивація, контроль), але й співвіднести із історичними тенденціями громади, що реалізуються в сучасних форматах, врахувати аксіологічну складову події, запропонувати креативне рішення з позицій прикладної культурології. Тобто відбувається культуротворчість через спеціальні події, забезпечується співбуття у просторі культури, організовується мережа подій, що складають квінтесенцію реальних практик соціокультурної взаємодії.

Ще одним прикладом є технології соціокультурної анімації, які забезпечуватимуть досконалий та напружений процес надихаючої діяльності, яка набуває ознак технології, але є унікальною з огляду на емоційне сприйняття людиною та значення для розбудови соціокультурної взаємодії. Активізація власних ресурсів громади, подолання соціального відчуження, налагодження продуктивної соціокультурної взаємодії стане прогнозованим результатом цих культурних практик. Таким чином, соціокультурна анімація стає сенсом взаємодії і є інструментом залучення суб'єктів спільноти до продуктивної спільної активності, є механізмом просування та поширення соціокультурних цінностей, а проектування – підґрунтям менеджменту культури з ефективного управління вказаними процесами в громаді.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що прикладна культурологія зокрема є механізмом культуротворчості, а менеджмент культури інструментом її науково-обґрунтованого регулювання в просторі територіальної громади. Об'єктивні процеси, що зумовлюють розвиток прикладної культурології та пов'язаного з ним менеджменту культури, мають підкріплюватися спеціальними технологіями, серед яких технології соціокультурної анімації, подієвого менеджменту, туристичні практики тощо. Ці технології зокрема регулюються в процесі проектної діяльності в соціокультурній сфері. Провідною є позиція – культуротворчість одна з функцій соціокультурної сфери територіальної громади, де наявні суб'єкти і ресурси технологізації цього процесу, відповідно менеджмент передбачає регулювання та стимулювання творчих ініціатив суб'єктів локального соціуму з метою осучаснення, вдосконалення, розвитку актуальних культурних практик. Це сприятиме посиленню інтеграції суб'єктів громади, розвитку їх ініціативності та соціальної активності.

Список використаної літератури

1. Гречанівська П. Е. Культурологія: Навч. посіб. для дистанційного навчання / За ред. В. І. Панченко. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Університет «Україна», 2006. 323 с.
2. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кін. XX – поч. XXI ст.): дис. ... д-ра культурології: 26.00.06. Київ, 2018. 487 с.
3. Федь В. А. Культуротворче буття: функції та загальні принципи розвитку. *Схід*. 2012. № 1 (115). С. 170-173
4. Шершньова О.В. Формування нової моделі культурного простору (на прикладі громад Рівненщини): монографія; Український культурний фонд. Острог: ФОП-видавець Свиначук Р. В., 2019. 344 с.

Михнюк Сергій Вікторович

аспірант

кафедра управління та освітніх технологій

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м.Київ, Україна

serhiimikhniuk@nubip.edu.ua

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ У ОБ'ЄДНАНІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Вступ. Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні зумовили необхідність створення чіткого механізму розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, одночасно здійснюючи повноваження соціального захисту на різних рівнях адміністративно-територіального устрою. Передача повноважень і бюджетів з центру «на місця», розвиток соціальних ініціатив об'єднаних територіальних громад (ОТГ) є складовими реформи децентралізації влади. Вирішення значної частки соціальних питань, зокрема тих, що стосуються освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення тощо, покладено на ОТГ [7, с.43].

Виклад основного матеріалу. Поняття «громада» існує давно, про що свідчать численні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Первинно «громада» («community») трактується як форма соціальної (колективної) організації людей, місцева спільнота, організація, частина суспільства, яка є характерною майже для всіх народів світу [2]. Тобто громада обмежується територіально і характеризується як об'єднання людей, які живуть на певній території [7, с.11]. Вивчення основних підходів до розуміння змісту понять «територіальна громада» та «об'єднана територіальна громада», їх базових характеристик дозволяє стверджувати, що «об'єднана територіальна громада» є уточненою дефініцією «територіальної громади», поняттям, яка закріплене на законодавчому рівні нещодавно у зв'язку реалізацією реформи децентралізації влади [8, с.52].

Динаміка державотворчих процесів в Україні показує, що сьогодні виникає потреба у висококваліфікованих соціальних працівників, які спеціалізувалися б на роботі з жителями ОТГ. Природно, що за таких умов існує потреба у фахівцях із соціальної роботи, професійна діяльність яких полягає у наданні саме цього спектру послуг [1, с.68-71].

Реформування системи соціального захисту населення в умовах децентралізації влади в Україні передбачає впровадження нових моделей надання соціальних послуг на рівні створених об'єднаних територіальних громад кваліфікованими фахівцями з соціальної роботи [4, с.92-102; 5]. Відповідно, ЗВО України, що здійснюють підготовку майбутніх соціальних працівників, мають переформатувати сам процес навчання з метою

підготовки фахівців, «придатних до працевлаштування» в ОТГ [6, с.255-259].

Побудова професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у ЗВО на основі моделювання професійної діяльності дає можливість інтегрувати предметну і соціальну парадигми, педагогічну і психологічну компетентність, методично-організаційну та науково-практичну діяльність. Моделювання професійної діяльності фахівця з соціальної роботи в громаді дозволяє визначити необхідні випускнику компетентності, види діяльності, зміст освіти, вибрати освітні технології, засоби, форми і методи організації навчального процесу [6, с.255-259].

Впровадження у процес професійної підготовки ідеї компетентнісного підходу особливо актуалізує увагу на застосування моделювання професійної діяльності у навчальному процесі. Воно також орієнтоване на:

- повноцінний розвиток (особистісний і професійний) студентів;
- створення умов для реалізації принципів особистісно-розвиваючого навчання і стратегічних напрямів гуманізації;
- гармонізацію соціально-психологічного клімату в освітніх установах;
- розвиток професійно значущих особистісних якостей;
- забезпечення підтримки при виборі життєвого шляху і професійної кар'єри;
- становлення психологічного портрету індивіда [3, с.211-211].

Висновки. Підготовка соціальних працівників в контексті децентралізації державного управління в Україні, особливо соціальної роботи в об'єднаній територіальній громаді, повинна, перш за все, полягати в оптимізації системи підготовки фахівців за спеціальністю 231 «Соціальна робота».

Список використаної літератури

1. Mykhniuk S., Kubitskyi S. Experimental activity of social workers in agricultural location in the conditions of reforms of authority decentralization in Ukraine. *Роль молоді у розвитку АПК України* : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених. Київ, 16-17 квітня 2019 р. Київ, 2019. С.68-71.

2. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D0%B0> (дата звернення: 12.09.2021).

3. Оганнисян Л.А., Акопян М.А., Еровенко В.Н. Моделирование профессиональной компетентности будущего педагога в процессе преподавания педагогических дисциплин. *Современные проблемы науки и образования*. 2016. С. 211-211.

4. Слозанська Г. Ensuring access to social services in the conditions of united local communities. *Social work and education*. 2016. № 3 (2). С.92-102.

5. Слозанська Г. Соціальний захист населення в умовах об'єднаної територіальної громади. *Ministry of Education and Science of Ukraine. Dragomanov National University of Pedagogy*. 2017. 205 с.

6. Слозанська Г. І. Моделювання професійної діяльності у підготовці майбутніх соціальних працівників у ЗВО до роботи у територіальній громаді. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2018. Вип. 2 (43). С.255-259.

7. Слозанська Г. І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи: монографія / за ред. В. А. Поліщук. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2018. 382 с.

8. Слозанська Г. І. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у територіальних громадах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Тернопіль, 2019. 687 с.

Никитина Вера Викторовна

кандидат философских наук, доцент
доцент кафедры общеобразовательной подготовки
Луганский национальный аграрный университет,
г. Старобельск Луганской области, Украина
vera.victor.nikitina@gmail.com

СПЕЦИФИКА И ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ В СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИНАХ

Вступление. Создание объединённых территориальных общин (далее – ОТО), являющееся одним из проявлений децентрализации властных отношений в современной Украине, сопровождается изменениями в источниках финансирования социальной сферы, за которое теперь несут ответственность преимущественно органы местного самоуправления. Как показал опыт 2014 года, прекращение госфинансирования центров социальных служб для семьи, детей и молодёжи привело в подавляющем большинстве регионов к резкому сокращению специалистов по социальной работе. И в настоящее время, по словам министра социальной политики Украины М. Лазебной, 42% общин не могут предоставлять качественные социальные услуги вследствие недостатка соответствующих специалистов и денег в местных бюджетах [1]. Прежде всего это касается сельских ОТО, рассмотрение особенностей социальной работы в которых и трудностей её осуществления в условиях децентрализации и составляет цель данных тезисов.

Изложение основного материала. Социальная работа как вид деятельности по оказанию профессиональной помощи семьям и лицам, попавшим в сложную жизненную ситуацию, является неотъемлемым элементом развития социальной сферы в условиях рыночной экономики с её разнообразными периодическими кризисами. Необходимость социальной работы в сельской местности обусловлена также зависимостью доходов субъектов сельскохозяйственного производства от природных факторов, высоким процентом пожилых людей и многодетных семей в социальной структуре сельского населения, распространённостью в сельской среде культуры бедности и склонности довольно большого числа сельских жителей к аддиктивной реализации с помощью алкоголя.

Специфика социальной работы в сельской местности проявляется, в частности, в таких её особенностях [2, с.233; 3; 4, с.413–414, 417]:

- содержание социальной работы, её формы и методы определяются ценностными ориентациями, психотипом сельских жителей, склонных к консерватизму, их потребностями и интересами, которые, в свою очередь, обусловлены сельским образом жизни, труда, быта и досуга. Так, информационно-консультативная работа сельского специалиста по

социальной работе должна включать в себя распространение знаний об эффективном ведении личного подсобного хозяйства, являющимся основным или значимым источником дохода сельских домохозяйств;

- социальная работа в селе в большей степени, чем в городе, осуществляется на дому у клиентов. Это связано с тем, что сельские жители, занятые, как правило, в сельскохозяйственном производстве, не находят времени для посещения центров предоставления социальных услуг (центров предоставления административных услуг, отделов социальной защиты либо секторов по работе с семьями, детьми и молодёжью исполкомов сельских ОТО). Более того, они зачастую и не видят в этом необходимости, поскольку не ориентированы на поиск внешней социальной поддержки, а используют семейные и/или общинные традиции взаимопомощи;

- поскольку сельские жители придают большое значение личным связям и связям со своей местной общиной, сельский социальный работник в решении проблем нуждающихся должен уметь задействовать систему неформальной поддержки – семью, церковь, соседей, друзей.

Условия территориальной организации жизнедеятельности людей в сельской местности в сочетании с процессом децентрализации создают ряд проблем для осуществления социальной работы. К ним можно отнести такие проблемы:

- отсутствие в большинстве сельских ОТО специализированных социальных служб, а следовательно, наличие многопрофильности деятельности специалиста в области социальной работы. Такая многопрофильность требует высокого уровня квалификации социального работника, в противном случае снижается качество предоставляемых социальных услуг, возрастает угроза профессионального выгорания самого специалиста;

- значимые затраты сил и времени социальных работников на преодоление больших расстояний пешком или на велосипедах (зачастую по бездорожью) при предоставлении социальных услуг на дому либо осуществления оценки потребностей лиц и семей в социальной поддержке;

- недостаток активно действующих в сельской местности общественных организаций социальной направленности и благотворителей из числа сельских предпринимателей, с которыми могли бы сотрудничать социальные работники при оказании социальной поддержки населению;

- трудности соблюдения специалистами по социальной работе принципа конфиденциальности при общении с клиентами вследствие тесных социальных связей в сельской общине и наличия в большинстве случаев неформальных отношений субъекта социальной работы с его подопечными;

- проблема активизации сельских жителей, оказавшихся в сложной жизненной ситуации, по решению своих проблем, Она возникает

вследствие их консерватизма, нежелания менять устоявшийся образ жизни, приверженности культуре бедности и неверия в результативность внешней помощи;

- недостаток финансирования предоставления социальных услуг в соответствии с потребностями сельских ОТО, что приводит к кадровому голоду, профессиональным перегрузкам работающих специалистов, невозможности помочь клиентам в преодолении ими сложных жизненных обстоятельств.

Следует отметить, что для решения проблемы финансирования деятельности специалистов по социальной работе и расширения спектра предоставляемых ими социальных услуг Министерство социальной политики Украины при поддержке зарубежных партнеров в рамках проекта «Модернизация системы социальной поддержки населения Украины» разработало и начало реализовывать ряд пилотных проектов, участие в которых принимают или могут принять и сельские ОТО. Это пилотный проект «Развитие социальных услуг», предполагающий целевое предоставление государством ОТО до 2 млн грн [5]; проект по внедрению программного комплекса «Социальная община», который ускоряет обработку документов, поданных для получения социальных выплат [6]; экспериментальный проект по апробации интегрированной модели предоставления социальных услуг и некоторых видов государственной социальной помощи [7].

Выводы. Эффективность социальной работы в ОТО сельского типа зависит от того, насколько в ней будут учтены запросы сельских жителей, особенности их мировосприятия и поведения, задействован семейный и общинный социальный капитал. Немаловажным является и решение проблем, с которыми сталкиваются социальные работники, что возможно только при взаимодействии органов местного самоуправления и государства с привлечением других субъектов социальной работы и благотворительности.

Список использованной литературы

1. У кожній громаді мають бути фахівці із соціальної роботи, – Марина Лазебна / Мінсоцполітики; 04.08.2021. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20473.html> (дата звернення: 11.09.2021).
2. Опанасенко О.В. Сфера діяльності соціального педагога у сільській місцевості. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. 2014. № 199. С.228–235.
3. Тюття Л.Т., Іванова І.Б. Соціальна робота: теорія і практика: навч. посіб. К.: ВМУРОЛ «Україна», 2004. 408 с. URL: http://romny-mcss.edukit.sumy.ua/Files/downloads/0403253_2F846_tyuptya_l_t_ivanova_i_b_socialna_robota_teoriya_i_praktika.doc (дата звернення: 09.09.2021).
4. Холостова Е.И. Социальная работа : учеб. пособие. Москва : Изд-торг. корпорация «Дашков и К°», 2010. С.412–421.

5. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації пілотного проекту «Розвиток соціальних послуг»: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 р. № 204. Ред. від 22.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/204-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.09.2021).

6. Про упродовження програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада»: наказ Міністерства соціальної політики України від 12.02.2021 р. № 79. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5947.html> (дата звернення: 11.09.2021).

7. Деякі питання реалізації експериментального проекту з організації в територіальних громадах соціальної роботи із сім'ями та дітьми, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2021 р. № 817. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.09.2021).

Орос Олександра Богданівна

кандидат соціологічних наук, доцент

кафедра соціології та соціальної роботи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна

oleksandra.oros@uzhnu.edu.ua

ДОСЛІДЖЕННЯ БАТЬКІВСЬКОГО НАСИЛЬСТВА В СИТУАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Вступ. Карантин характеризується ситуацією загострення стресу, психологічної напруги та наростанні кризи за кількома ключовими напрямками функціонування суспільства. Однією із найгостріших проблем, яка потребує додаткового вивчення, виступає ситуація батьківського насильства в ситуації дистанційного навчання. Вивчення поведінкових реакцій допоможе відслідкувати мікросоціальні компоненти стресових, складних для сім'ї ситуацій. Більш детальний аналіз дитячо-батьківської взаємодії у складних, стресових ситуаціях та ідентифікація насильства може стати основою для планування превентивних стратегій щодо насильства у сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проводилося у січні 2021 року під час другого загальнодержавного локдауну в Україні, пов'язаного з пандемією, спричиненою вірусом Sars Cov-2 Covid-19 з використанням Google Forms. У нашому дослідженні використано метод вибірки керованої респондентами (RDS). Анкета складалася із трьох блоків питань: соціально-демографічний блок, насильство та агресія батьків по відношенні до дітей, враження батьків від дистанційного навчання в школі. В дослідженні взяли участь 193 респонденти: 88,6% жінок та 11,4% чоловіків. Попри вкрай негативну оцінку процесу дистанційного навчання як батьками так і дітьми, більшість респондентів відмітила, що відносини з дітьми не змінилися, проте 10,8% вказали, що погіршилися. За результатами нашого дослідження, під час дистанційного навчання в період другого локдауну 60% батьків проявляли по відношенні до дітей вербальну агресію і 10,4% застосовували фізичне насильство.

Переважна більшість батьків оцінили як процес (37,8%) так і результат (39,4%) дистанційного навчання скоріше негативно, а також 15% оцінили процес та 19,7% результати вкрай негативно. Оцінка батьками процесу і результату дистанційного навчання очікувано пов'язана із думкою батьків щодо оцінки дітей – $r = 0,561$; $p < 0,01$ та $r = 0,565$; $p < 0,01$ відповідно. Негативна оцінка більшістю респондентів ситуації дистанційного навчання вказує, що батьки та діти сприймають її як неприємну, травмуючу та потенційно стресову. Така негативна оцінка може спровокувати формування ворожого відношення до процесу навчання загалом (не тільки дистанційного, але і

очного). Категорично негативне відношення до процесів та результатів навчання свідчить про формування ворожої установки.

Ворожа установка визначається як тривале негативне відношення до певного об'єкту чи процесу і характеризується афективною насиченістю та схильністю легітимізувати будь-які прояви агресії по відношенні до об'єкта [1].

Ворожа установка у дорослих пов'язана із невдалим опрацюванням інформації, що може сприяти формуванню негативних інтерпретаційних механізмів ситуацій, що пов'язані із процесом дистанційного навчання у дітей та дорослих. У даному випадку ворожа установка щодо дистанційного навчання може додатково сприяти легітимізації агресії та насильства, які застосовуються батьками по відношенні до дітей, що сприятиме їх подальшому відтворенню. Так зване «соціалізаційне насильство» може виправдовуватися механізмом імпліцитної теорії «благочинності насильства» [2].

В результаті дослідження виявлено, що тільки 40 % батьків не застосовувала по відношенні до дитини такі форми вербальної агресії як крики та критику. 34,2 % батьків вказали, що крики та критику під час дистанційного навчання застосовували рідко, всього кілька разів; 20,7% батьків проявляли агресію кілька разів на тиждень; 2,1% – всього один раз та 2,1% – кожного разу. Ситуація щодо застосування фізичного насильства батьками під час дистанційного навчання значно відрізняється. 89,6 % ніколи не проявляли фізичне насильство по відношенні до школярика; 7,3 % дуже рідко (всього кілька разів) застосовували фізичне насильство; 1,6 % проявляли кілька разів на тиждень та 1,6 % застосовували насильство всього один раз.

На запитання анкети «Як Ваша дитина реагує на складні ситуації, пов'язані з дистанційним навчанням?», ми отримали наступні відповіді: 10,7% «підбадьорює мене і себе»; 32,1% «реагує цілком спокійно»; 62,6 % «просить паузу, щоб відпочити»; 38% «тон спілкування стає незадоволеним»; 6,4% «кричить»; 23% «плаче»; 8,6% «кидає зошити, ручки та інші предмети». Респондентам було надано можливість обрати кілька варіантів відповіді.

Реакція дитини під час складних ситуацій, пов'язаних із дистанційним навчанням, на нашу думку, потребує більш детального вивчення. Вона є досить типовою і вивчення реакцій допоможе відслідкувати мікросоціальні компоненти стресових, складних для дітей ситуацій. Більш детальний аналіз таких ситуацій у дитячо-батьківській взаємодії може мати практичне значення. Насильство, як намагання встановити мікроситуативну перевагу, створює труднощі для індивідів у формі конфронтаційної напруги [3].

Висновки. За результатами нашого дослідження, переважна більшість як батьків, так і дітей оцінюють дистанційне навчання негативно та вкрай негативно. Очікувано між оцінкою дистанційного навчання (процесу та

результатів) батьками та їх враженнями щодо оцінки дітьми виявлено значимий корелятивний зв'язок. Така оцінка може бути складовою ворожої установки щодо процесу дистанційного навчання, яка небезпечна процесом легітимізації агресії та насильства по відношенні до дітей. У випадку, що аналізується – це можуть бути вербальні форми агресії, які адресовано процесу, результату дистанційного навчання та його учасникам. За результатами нашого дослідження, під час дистанційного навчання в період другого локдауну 60% батьків проявляли по відношенні до дітей вербальну агресію і 10,4% застосовували фізичне насильство.

Список використаної літератури

1. Ениколопов С.Н., Чудова Н.В. Агрессивность и имплицитная теория насилия. *Прикладная юридическая психология* №2. 2017. С.18-26.
2. Ениколопов С.Н., Чудова Н.В. Проблема проявлений враждебной установки. *Психологические исследования*. Т.10, №54. 2017. С.12.
3. Collins R. Entering and leaving the tunnel of violence: Micro-sociological dynamics of emotional entrainment in violent interactions. *Current sociology*. L. 2013. Vol.61. N2. P. 132-151.

Петрович Валерій Степанович

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м.Луцьк,

Україна

petrovichv@ukr.net

**НОВІ ПІДХОДИ У ПРОФІЛАКТИЦІ ВІЛ/СНІДУ ТА ІНШИХ
СОЦІАЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У ГРОМАДІ**

Протидія поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу (ТБ) та інших соціально небезпечних захворювань в Україні є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері охорони здоров'я, соціального розвитку та предметом міжнародних зобов'язань. За офіційними даними, на початок 2021 року в Україні проживає 253 170 людей з ВІЛ. Від СНІДу з 1987 до 2020 року в Україні померло 53 547 людей [1]. Кожен сотий громадянин України у віці від 15 до 49 років інфікований ВІЛ, що є одним із найвищих показників серед країн регіону. Протягом 2018-2019 рр. в Україні щодня реєстрували 50 випадків захворювання на ВІЛ-інфекцію, 24 – захворювання на СНІД і дев'ять випадків смерті від хвороб, зумовлених СНІДом [3]. За 2019 р. в Україні зафіксовано 22,8 тисяч уперше зареєстрованих випадків захворювання на туберкульоз.

Зазначене аргументує висновок про відсутність комплексності у підходах, що поєднують профілактичні та лікувальні програми на державному, регіональному й локальному рівнях в єдину дієву систему протидії. COVID-19 наочно продемонстрував, що під час будь-якої пандемії безпека всіх залежить від безпеки кожного.

З метою подолання епідемій ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу, вірусних гепатитів як глобальних загроз громадському здоров'ю та благополуччю населення, покращення якості й тривалості життя, зменшення рівня захворюваності й смертності шляхом створення та функціонування ефективних, інноваційних, гнучких систем надання якісних і доступних послуг профілактики, діагностики, лікування, догляду та підтримки, що базуються на правах та потребах людини і пацієнта Кабінетом міністрів України видано Розпорядження від 27 листопада 2019 р. № 1415-р «Про схвалення Державної стратегії у сфері протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу та вірусним гепатитам на період до 2030 року». Цей документ покликаний координувати зусилля всіх соціальних інститутів держави задля активізації боротьби з ВІЛ та припинення епідемії СНІДу до 2030 року, як вказано в Політичній декларації з питань ВІЛ/СНІДу, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 07 червня 2016 р.

Зазначимо, що епідемія ВІЛ-інфекції в Україні на сучасному етапі характеризується переважним ураженням осіб працездатного віку. ВІЛ-

інфекція поширюється здебільшого статевим шляхом (більше, ніж 65%)[3]. Активізація статевого шляху передачі збудника інфекції вказує на перехід до контингенту благополучних прошарків населення, в тому числі й до осіб, які не мають ризикованої поведінки щодо інфікування.

Наведені вище факти свідчать про те, що традиційного сімейного виховання та шкільної профілактики, побудованої лише на інформуванні, недостатньо для запобігання соціально небезпечним захворюванням та явищам у молодіжному середовищі. Актуальним є впровадження ефективних профілактичних програм, спрямованих на протидію поширенню соціально небезпечних захворювань і явищ, формуванню або закріпленню в молодих людей ризикованої та деструктивної поведінки. При цьому для забезпечення належного профілактичного ефекту такі програми мають спрямовуватись не лише на підлітків, а й на їхні сім'ї та найближче оточення.

Як зазначають вітчизняні дослідники, соціальна профілактика здійснюється шляхом прийняття відповідного законодавства, впровадження правових, економічних та соціально-політичних, освітніх та культурних заходів і програм, соціальних та медичних послуг, забезпечується діяльністю установ освіти, охорони здоров'я, соціальної роботи, культури, правоохоронних органів, НДО, ЗМІ тощо [2, с. 166-167]. Залежно від стану проблеми, складних життєвих обставин (СЖО), негативного явища на момент втручання видами (рівнями) профілактики є первинна, вторинна та третинна профілактика. Залежно від сфокусованості на певних чинниках проблеми, СЖО або негативного явища можна виокремити: структурну профілактику, професійно спрямовані інтервенції, поведінкові інтервенції, комплексну (системну) профілактику.

Донедавна головну роль в проведенні загальної профілактики негативних явищ та соціальних проблем відігравали заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО). Профілактична робота була частиною виховної роботи та проводилась в рамках окремих навчальних дисциплін. Виконавцями, як правило, виступали вчителі, запрошені працівники медичних закладів та правоохоронних органів, іноді – професійні лектори, робота яких носила здебільшого інформаційний характер. Із 90-х років ХХ століття на фоні значного збільшення поширеності негативних соціальних явищ і деструктивної поведінки до профілактичної роботи в Україні стали активно долучатися міжнародні й національні неурядові організації та щойно створені соціальні служби; активно розвивалася вторинна профілактика та надання комплексної профілактичної допомоги представникам груп ризику. Починаючи з 2010-х років і до цього часу неурядові організації і соціальні служби зосередились саме на вторинній профілактичній роботі з представниками соціальних груп, що мають підвищений ризик постраждати від соціальних проблем або демонструють ризиковану поведінку, в той час як основними осередками первинної

загальної профілактичної роботи знову стали ЗЗСО. Проте їхні можливості щодо запобігання негативним соціальним явищам виявилися недостатніми.

Закон України «Про соціальні послуги» (2019 р.) може докорінно змінити існуючу ситуацію, оскільки згідно з ним соціальна профілактика стає однією із соціальних послуг. Організація профілактичної роботи як послуги, а не як втручання, створює нові можливості для проведення профілактики на різних рівнях, забезпечення доступності профілактики для різних соціальних груп, застосування сучасних профілактичних підходів та залучення необхідних для цього ресурсів, проте з іншого боку задає новий формат профілактичної роботи, до якого мають бути адаптовані класичні профілактичні програми [4].

Державний стандарт соціальної послуги профілактики передбачає її надання не лише окремим особам або сім'ям (рівень індивіда або сім'ї), а й на рівні усього суспільства, окремого регіону, адміністративно-територіальної одиниці (рівень громади) та окремого закладу, організації, установи (рівень групи). У випадку, коли послуга профілактики надається на рівні соціальної групи, установи або громади, це відбувається на основі профілактичної програми, якщо ж на індивідуальному рівні – на основі індивідуального плану, складеного на основі оцінки потреб або ситуації [6, с.230-231].

Надавачами послуги соціальної профілактики можуть виступати державні та приватні установи й громадські організації, що мають необхідне методичне та ресурсне забезпечення для проведення профілактичної роботи. Міжнародний досвід свідчить про неможливість вирішення комплексного завдання профілактики ВІЛ/СНІДу роз'єднаними зусиллями, а навпаки демонструє, що до процесу вирішення цього питання необхідно залучати державні інституції й громадські організації, що передбачає здійснення міжсекторальної співпраці.

Базовими методиками при наданні соціальної послуги профілактики можуть бути апробовані профілактичні програми й інтервенції із доведеною ефективністю. Прикладом профілактичної програми, що має доведену ефективність, розроблена на основі міжсекторального підходу, може бути використана як основа для розробки профілактичної послуги на рівні громади, організації або індивідуального отримувача, є «Програма 15», яка впроваджується на теренах нашої держави ВБО «Український фонд «Благополуччя дітей» з 2014 року. Стрижневими особливостями «Програми 15», що відрізняють її від інших профілактичних програм, є залучення сімей, а не окремих осіб, проведення навчання у гендерно-вікових групах, поєднання когнітивно-поведінкового, мотиваційного, розвивального та ціннісно-орієнтованого підходів, охоплення широкого кола тем, що сприяють не лише профілактиці соціально небезпечних явищ та захворювань, а й різнобічному розвитку особистості дітей та батьків, поліпшенню їхніх взаємовідносин [5].

У Волинській області близько однієї тисячі старшокласників луцьких шкіл і їх батьків у 2015-2020 рр. взяли участь зустрічах за «Програмою 15». Із кінця минулого року розпочалось пілотне впровадження цієї програми в сільських громадах Волині. Починаючи з 2016 року до активної промоції «Програми 15» серед освітян та медичних працівників області, представників територіальних громад, мешканців Луцька та області була залучена Волинська обласна Координаційна рада з проблем ВІЛ/інфекції /СНІДу, туберкульозу та наркоманії, до складу якої входять очільники ВОДА, управлінь освіти та охорони здоров'я, керівники регіональних соціальних служб, представники громадського сектору й духовенства Волині. У якості експертів при розгляді тем, які стосувалися ВІЛ/СНІДу, наркоманії й алкоголізму, домашнього насилля залучались лікарі Волинського обласного центру профілактики й боротьби з ВІЛ/СНІД, КЗ «Волинський медичний центр терапії залежностей», представники ювенальної превенції поліції Волині.

Тренерські команди, які впроваджують сімейну просвітницько-профілактичну «Програму 15» не лише у Волинській області, але й у Дніпрі, Запоріжжі, Черкасах, Чернівцях, Бердичеві, Сарнах, Смілі включають педагогів, психологів, медичних працівників, фахівців із соціальної роботи, представників бізнесових структур.

Як показав набутий досвід, замовниками профілактичної послуги можуть бути керівництво громади (на Волині це Луцька міська рада, Гіркополонківська та Боратинська сільські ради Луцького району), представники навчальних закладів, центрів надання соціальних послуг, служб у справах дітей, а надавачем – організації, співробітники якої пройшли підготовку із застосування «Програми 15», володіють відповідними навичками та створили команду тренерів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що стан поширеності соціально-небезпечних явищ в українському суспільстві, ризикованої та деструктивної поведінки підлітків та молоді засвідчує недостатню ефективність соціально-профілактичної роботи, що реалізується у формі традиційних профілактичних курсів, програм та заходів. Впровадження соціальної послуги профілактики дозволяє суттєво розширити коло суб'єктів профілактичної роботи (надавачів та отримувачів послуг), швидко реагувати на нові соціальні ризики, забезпечити доступність профілактичних втручань для різних соціальних груп, зокрема тих, хто перебуває у СЖО, охопити профілактичною роботою сім'ї, а не лише підлітків і молодь – учнів закладів освіти. Вибір профілактичних інтервенцій та програм має спиратись на проведений аналіз проблем, потреб та чинників групи, для якої буде надаватись послуга, а зміст, форми й методи профілактичної роботи за програмою мають бути приведені у відповідність із потребами та індивідуальними особливостями отримувачів послуги [6, с.238].

Список використаної літератури

1. 150 тисяч пацієнтів із ВІЛ/СНІД вдалося врятувати за 20 років. Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України. URL: <https://phc.org.ua/news/150-tisyach-pacientiv-iz-vilsnid-vdalosya-vryatuvati-za-20-rokiv> (дата звернення 10.09.2021).
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. І.Д.Зверевої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
3. Епідемічна ситуація з ВІЛ-інфекції в Україні станом на 01.04.2019 р. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/vilsnid/statistika-z-vilsnidu> (дата звернення 26.05.2020).
4. Закон України Про соціальні послуги № 2671-VIII від 17.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19/print> (дата звернення 10.09.2021).
5. Лютий В.П. Петрович В.С. Профілактика ВІЛ та соціально-небезпечних явищ серед дорослих: досвід «Програми 15». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. № 2 (386). Серія: Педагогічні науки. 2019. С.91-103.
6. Соціальна робота з сім'ями: теорії, моделі, ефективні практики: колективна монографія. / За ред. В.Петровича, С.Чернети. Луцьк: Волиньполіграф, 2021. 323 с.

Рюль Вікторія Олександрівна

кандидат соціологічних наук, доцент
кафедра соціології та соціальної роботи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
viktoria.riul@uzhnu.edu.ua

Рюль Крістіан Вільгельмович

студент бакалаврату, спеціальність 054 «Соціологія»

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
ryul.kristian@student.uzhnu.edu.ua

**ДОСЛІДЖЕННЯ РЕФОРМ В ОСВІТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

За останні роки в Україні відбувається процес децентралізації влади. Одним із надскладних завдань для територіальних громад у ході цього процесу є створення функції управління освітою. До створення спроможних громад управлінням освітою в селах і селищах займались відділи освіти районних державних адміністрацій, які є елементами вертикалі державної виконавчої влади. Функції виконавчих органів сільських та селищних рад у сфері освіти були мінімальними та полягали в реалізації другорядних завдань для забезпечення шкіл. На відміну від райдержадміністрацій, органи місцевого самоврядування територіальних громад є автономними та мають всі повноваження, у тому числі у сфері управління освітою. Але серйозним викликом є їхня інституційна слабкість. Органам місцевого самоврядування усіх громад разом з отриманням бюджетних преференцій та управлінських повноважень необхідно буде взяти на себе складне завдання та відповідальність за створення ефективного управління системою освіти.

Серед нагальних питань і проблем у сфері освіти, які потребують вирішення на місцевому рівні можна виділити наступні:

- нерівномірна наповнюваність шкіл і класів – велика кількість громіздкої шкільної інфраструктури з малою наповнюваністю учнів і водночас наявність переповнених шкіл;
- викладання предметів за шкільними програмами педагогами-нефахівцями, зокрема у сільській місцевості;
- застаріла й енергозатратна архітектура шкільних будівель, технічне зношення інфраструктури;
- невідповідність системи позашкільної роботи сучасним запитам дітей і охоплення нею всіх дітей, які проживають на відповідній території;
- великі витрати на утримання шкіл із малою наповнюваністю учнів;
- відсутність доступу до дошкільної освіти для всіх дітей, особливо в сільській місцевості [1].

У межах реформи децентралізації управління освітою у об'єднаних територіальних громадах (ОТГ) виникають такі дискусійні питання, як: новачі Нової української школи, розумне планування мережі шкіл, розвиток позашкільних закладів, інклюзія в освіті, закордонний досвід для розвитку громад тощо. Тому питання реформування освіти в умовах децентралізації влади активно обговорюються на численних зібраннях, форумах та наукових конференціях та засобах масової інформації по різних куточках України. Наразі ситуація з реформуванням освіти в умовах децентралізації влади по різних областях та різних ОТГ однієї області є малодослідженою, оскільки цей процес тільки набирає обертів. До перших кроків, які потрібно зробити для реформування освіти в умовах децентралізації можна окреслити наступні варіанти:

- оптимізація шкільної мережі та визначення опорних шкіл допомагає підвищити якість освіти;

- інклюзивне та дружнє до дитини освітнє середовище допомагає дітям з особливими освітніми потребами комунікувати з однолітками, здобути якісну освіту та комфортно адаптуватися до реального життя;

- оскільки реформа освіти вимагає більших зусиль під час підготовки до уроків, деякі вчителі чинять спротив реформі. Такі педагоги не готові до змін і не хочуть сприймати сучасні методики навчання;

- новий Закон України «Про загальну середню освіту» має чітко визначити межі шкільної автономії, зокрема фінансову, академічну, кадрову та організаційну;

- для успішного розвитку ОТГ, управлінці мають більше дізнатися про проведення тендерів, розробку програми розвитку закладу, розбудову інклюзивної освіти;

- ОТГ отримали повноваження утворювати або ліквідовувати заклади освіти, укладати контракти з директорами шкіл на правах засновників, збільшуючи їх самостійність та незалежність від районних чи обласних рад.

Однією з перспективних на сьогодні реформ в освіті є реформа Нової української школи (НУШ), яка стартує з першого вересня, має розпочинатися в сучасному Новому освітньому просторі. Розбудова Нової української школи – це довготермінова реформа, яка розпочинається вже зараз. План упровадження передбачає наступність дій і відповідне ресурсне забезпечення на кожному етапі, а також враховує загальний контекст суспільних змін [1]. Це не тільки модернізація шкіл за принципом – нові стіни, дах і вікна. Це зовсім інші підходи до безпекових рівнів, енергоефективності, внутрішнього мотивуючого дизайну, інклюзивності і безбар'єрності, сучасного обладнання. Мінрегіон працює над впровадженням саме Нового освітнього простору, а МОН – над впровадженням Нової української школи. Першою школою в Україні, яка пішла на такий експеримент стала Путрівська в Київській області. Школи, модернізовані за сучасними стандартами НОПу, значно впливають на

мотивацію учнів до навчання та на рівень знань школярів. В найближчому майбутньому такі школи з'являться і у віддалених куточках України, що є надзвичайно позитивним зрушенням в оновленні і модернізації сучасної освіти нашої держави.

Оскільки ОТГ отримали повноваження самостійно вирішувати низку питань, в тому числі у сфері освіти, тому найважливішими аспектами децентралізації у сфері освіти є передача громадам повноважень у змісті та фінансуванні освіти та оптимізація шкільної мережі зі створенням опорних шкіл. Адміністрації ОТГ також можуть вирішувати, якою є оптимальна кількість шкіл для їхніх громад. Вони тепер мають право створювати свої власні відділи освіти та методологічні кабінети, при цьому самостійно вирішуючи, якою буде кількість працівників та якими будуть їхні обов'язки та сфера відповідальності. Донедавна кошти на функціонування шкіл частково надходили з місцевих податків, а частково з центрального бюджету, розробленого Міністерством фінансів в столиці. Суми, виділеної урядом, не вистачало на видатки розвитку (ремонт шкіл тощо), а управління освіти, яке розпоряджалося усім освітнім бюджетом, мало право використовувати бюджетну дотацію не лише на освіту. Кошти на фінансування шкіл і надалі будуть частково покриватись із центрального бюджету (більшість районів не змогли б самостійно утримувати свої школи навіть на мінімальному рівні). Однак тепер цю дотацію замінили на "освітню субвенцію", яка виділяється за прозорою формулою і може витратитись тільки на освітні потреби [3].

Також важливим при здійсненні реформування освіти в умовах децентралізації є вирішення питання з оптимізацією шкільної мережі. Питання оптимізації шкільної мережі є нелегким для громад. Але шукати спільні рішення та компроміси між керівництвом громади та громадянами на місцях легше.

Важливим питанням є окреслення головних ризиків з якими можуть стикнутись ОТГ в процесі децентралізації. Найбільш серйозним є ризик низької спроможності громад. В новостворених ОТГ часто не вистачає професіоналів з освітою та досвідом роботи, які можуть ефективно використовувати нові повноваження та грамотно керувати отриманими фінансовими ресурсами. Центральний уряд та неурядові організації всіляко допомагають у підвищенні спроможності громад, але швидко така проблема не вирішується, тому ризик залишається. Нарешті, існує також ризик незакінченого об'єднання громад, оскільки деякі чиновники опираються створенню ОТГ. Там, де ОТГ не створено, імплементація освітньої реформи може загальмуватись через брак повноважень та ресурсів у місцевої громади. Районні управління освіти не мають тих стимулів створювати опорні школи та впроваджувати зміни в змісті освіти, які мають ОТГ, тож місця без ОТГ можуть "відстати" у впровадженні нових освітніх стандартів.

Список використаної літератури

1. Критерії формування спроможної освітньої мережі в ОТГ: Методично-інформаційний посібник. 2019. 68 с.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. 40 с.
3. Освіта в руках громад: чи можливі зміни?: Звіт Міжнародного фонду «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні в рамках «Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні». 2018. 13 с.

Stanciene Dalia Marija

Habil. Doctor of Humanities, Professor
Health Research and Innovation Science Centre
Klaipeda University, Lithuania

Bartosh Olena

Candidate of Pedagogical Sciences, PhD, Associate Professor
Department of Sociology and Social Work
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine
olena.bartosh@uzhnu.edu.ua

Andropova Alina

Bachelor of Social Work programme (231)
Department of Sociology and Social Work
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine
andropova.alina@student.uzhnu.edu.ua

**DISTANCE TRAINING OF SOCIAL WORKERS FOR THE
COMMUNITY SOCIAL WORK WITH DIFFERENT GROUPS OF
CLIENTS ON THE EXAMPLE OF THE UK OPEN UNIVERSITY**

Distance learning is at the forefront of the educational system in the UK, including social worker education. Learning materials are a key element in distance learning, because it is mainly through these materials, rather than a teacher, that students acquire knowledge. The quality of materials significantly affects the final learning outcome. In the process of distance learning, various tools can be used, among which printed materials continue to remain today [1].

The most well-known part-time and distance education provider is Open University, which has branches throughout the UK. For the speciality «social work» this educational institution has developed training programmes for bachelor and master degrees [2].

Nowadays, Open University offers a 4-year distance learning programme (minimum 3 years – maximum 7 years of study). One is to finish the previous year of study to proceed to the next stage. The programme provides theoretical and practical training. Students are registered with the National Councils for Social Services (Health and Care Professions Council in England, Scottish Social Services Council in Scotland and Care Council for Wales in Wales) being enrolled in this programme. The entrant cannot enroll on one's own, this must be done by the employer, who is also responsible for organizing and conducting of two 100-day placements for the student employee. In addition, the employer is obliged to provide from 9 to 36 working days of study leave (depending on the number of courses chosen by the student) for 1 academic year. The entrant must also submit certificates of successful completion of exam in mathematics and English, pass

an interview at the admissions committee, as well as provide a certificate of absence of criminal offences and a medical certificate.

Open University offers a list of courses, the successful study of which guarantees the qualification of a social worker:

– Learning and Social Work (1 module, 20 credits) – considers the problems of values, policies and practice of social work;

– Reflective Social Work (1 module, 20 credits) – studies the relationship of social policy and social work;

– Accountable Social Work (2 modules, 40 credits) – considers the theories and practices of various aspects of involvement of social workers in social work;

– Interpersonal Social Work (2 modules, 40 credits) – considers theories and methods of interpersonal social work;

– Using the Law in Social Work (1 module, 20 credits) – considers the basic principles of law and its use in the practice of social work with children, youth and adults;

– Life Course Contexts in Social Work (2 modules, 40 credits) – considers the need to study human development sciences to work with different categories of clients, especially in child development;

– Social Work with and within Groups" (1 module, 20 credits) – considers theories and methods of group work in the practice of social work;

– Social Work with Children and Families (2 modules, 40 credits);

– Social Work in Community Care (2 modules, 40 credits) [3, p.15]. The course content: key concepts related to the practice of community care; public care for children; protection and needs of children; alternative education; family support and early intervention; the needs of people with disabilities in the community – the principles of personality orientation, community involvement and active citizenship; the needs of the elderly; multidisciplinary and interdisciplinary work; the role of the interdisciplinary team and the role of the social worker in social work in the community; anti-suppression practice, inclusive practice; building a partnership approach.

Список використаної літератури

1. Зарубіжний досвід підготовки фахівців у системі дистанційної освіти: Монографія. Видання друге, доповнене / [Козубовська І.В., Бартош О.П., Шпеник С.З., Бабинець М.М.]. Ужгород: ПП Бреза, 2012. 155 с.

2. Бартош–Пічкара О.П., Шпеник С.З. Особливості дистанційної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми у Великій Британії. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2009. Вип.16. С.12–18.

3. Social Work with Children and Families. Associated Materials. Open Learning Foundation Enterprises LTD, 1994. 40 p.

References

1. Kozubovs'ka, I.V., Bartosh, O.P., Shpenyk, S.Z., & Babynets' M.M. (2012). Zarubizhnyy dosvid pidhotovky fakhivtsiv u systemi dystantsiynoyi osvity [Foreign experience in training specialists in the system of distance education]. 2nd ed. PP Breza. [in Ukrainian].
2. Bartosh–Pichkar, O.P., & Shpenyk, S.Z. (2009). Osoblyvosti dystantsiynoyi pidhotovky maybutnikh sotsial'nykh pratsivnykiv do roboty z dit'my u Velykiy Brytaniyi [Peculiarities of distance social workers training for the work with children in Great Britain]. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social work, 16, 12–18. [in Ukrainian].
3. Social Work with Children and Families. Associated Materials. Open Learning Foundation Enterprises LTD, 1994. 40 p.

Сташук Ольга Олександрівна
кандидат педагогічних наук
кафедра соціальної роботи
Хортицька національна академія, м. Запоріжжя, Україна
olgastaschuk@gmail.com

РОЛЬ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ З РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ГРОМАДЯН

Вступ. Соціальні спільноти виникали в різні конкретно-історичні періоди під впливом об'єктивної необхідності. Здавна соціальні спільноти такі, як рід, сім'я, плем'я забезпечували людям засоби до існування, репродукцію людини, спільну протидію силам природи.

Сьогодні у зв'язку із розширенням класифікаційних ознак та виокремлення соціально-класових, етносоціальних, соціально-територіальних, соціально-професійних спільнот максимально розширюється і спектр питань, що вирішується в їхніх межах. Відповідно, вплив, який здійснюють ці спільноти на становлення та розвиток кожної окремої людини (члена спільноти) стає все більш значимим. Оскільки соціальний досвід кожної людини виникає та існує в безперервному взаємному обміні з досвідом інших членів спільноти, то можна спостерігати феномен ідентифікування, віднайдення членами спільноти спільних ознак. В цьому випадку, за висловом Т. Титаренко, спільнота виконує роль т.зв. «лінз», крізь які їхні члени розуміють та інтерпретують світ [3].

Соціально-політичні події останніх років в Україні виявили певні складнощі розвитку територіальної ідентичності громадян, особливо в умовах інтенсифікації процесів децентралізації та формування нових територіальних об'єднань (територіальних громад). Я. Котенко та А. Ткачук зазначають, що «зараз в Україні буде 1200-1500 новоутворених громад, тобто у нас є нова мапа країни. І ця нова мапа – не тільки економіка. Потрібно віднаходження спільної соціокультурної основи, спільної ідентичності цих громад» [2].

Відповідно, до актуальної соціокультурної проблематики децентралізації можна віднести: формування спільної ідентичності об'єднаних громад та пошук і впровадження інструментів розвитку нових ідентичностей об'єднаних громад.

Враховуючи виключне особистісно-соціалізуюче значення ідентифікаційних процесів в межах спільноти вважаємо доцільним спрямування наукового дискурсу на окреслення ролі фахівців соціальної сфери в цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. Територіальна громада є відкритою синергетичною системою, яка вибудовується шляхом запровадження механізму «ми-вони». Завдяки йому у членів спільноти виникає стійке

почуття належності до групи (ідентичність) і, відповідно, відстороненість від «вони». Однак, як зазначає Eckmann Monique, кожна спільнота, до якої належить індивід, містить не тільки відмінності зовні, а й всередині. Тому процес розвитку ідентичності не тільки змушує розмежовувати інших «їх», але і диференціювати всередині своїх груп [4].

Територіальна ідентичність грає ключову роль в періоди глобальних трансформацій та світових зрушень, адже надає індивіду відчуття безпеки та виступає центром стабільних цінностей [2].

За умов дезорієнтації люди намагаються самотійно ідентифікувати себе, перш за все, як представників спільнот, що видаються найбільш близькими та зрозумілими. Мотивом таких дій є, насамперед, бажання мати певність, розуміння щодо самих себе (хто ми такі, чому так вчиняємо?).

Повертаючись до предмету нашої розвідки, зазначимо, що відповідно до представленого вище, діяльність фахівців соціальної сфери має спрямовуватись на *розвиток ідентичності громадян, саме як джерела стабільного відчуття безпеки, самоусвідомлення та здатності інтерпретування ними оточуючого світу.*

Засобом реалізації цієї задачі є *соціокультурна діяльність*, як діяльність, спрямована на збереження, трансляцію, засвоєння та розвиток традицій, норм, цінностей в різних сферах культури (історична, мистецька, духовно-моральна, політична, екологічна тощо) з метою створення умов для успішної соціальної адаптації особи в конкретно-історичний період розвитку суспільства. При цьому *агентами суспільних змін* виступають не тільки окремі громадяни, а їхня колективна взаємодія. Саме тому в межах діяльності з розвитку територіальної ідентичності громадян перед фахівцем насамперед стоїть *завдання з активізації кожного члена громади, розширенні його можливостей до участі в житті громади та впливу на прийняття важливих рішень.*

Осмислення *інструментів* працівників соціальної сфери має бути складним за структурою та вмещувати розуміння структури територіальної ідентичності, умов її позитивного розвитку та технологічних особливостей процесу її розвитку. Зокрема, підкреслимо, що плануванню соціокультурної роботи та реалізації її змісту має передувати *оцінка реальної ситуації в громаді* щодо наявності необхідних ресурсів (особистісних, географічних, культурних, етнічних, історичних) та можливостей до організації взаємодії між членами спільноти. Тільки за умови позитивної оцінки є сенс подальшої реалізації технологічного ланцюжка розбудови системи діяльності з розвитку територіальної ідентичності [1].

Наступним кроком має стати чітке формулювання того, що може стати для громадян *системоутворюючим предметом (компонентом) ідентифікації*. Це може бути територіальне сакральне місце, можливості для спільної роботи та спільного святкування або наявність територіальної

гордості (спортивна команда, унікальна майстерність тощо), символіка тощо.

Виходячи з розуміння предмету ідентифікації вже можна будувати бачення щодо того, яким чином буде здійснюватись діяльність, які *різновиди активностей* будуть використані. Наприклад, це може бути: – індивідуально-творча активність, – колективно-творча активність, – культурно-дозвільнева активність, – культурно-просвітницька активність, – діяльність з вивчення, збереження і пропаганди культурної або природної спадщини.

Оскільки феномен ідентичності розглядаємо у єдності складових: емоційного (почуття індивіда, які виникають до об'єкта ідентифікації), пізнавального (уявлення індивіда про об'єкт ідентифікації, його характеристики та включення себе до його складу), поведінкового (готовність індивіда до дії, а також сукупність мотивацій до дії, які є наслідком його ототожнення), то доцільним буде *підбір таких форм, методів, прийомів соціокультурної діяльності, які впливатимуть на почуття, уявлення та вчинки громадян*. Наприклад, це можуть бути різновиди соціальних практик: свята, фестивалі, спортивні змагання, виставки, карнавали, церемонії, прийоми, презентації, конференції, семінари, екскурсії, дні відкритих дверей тощо.

Серед затребуваних напрямів реалізації різних соціокультурних активностей є практика співпраці з науковими установами і закладами вищої освіти, поширення інформації про успіхи громади, створення позитивного іміджу громади, розробка реальних проектів залучення коштів на баланс громади.

Соціокультурна *діяльність працівників соціальної сфери* в громаді може бути представлена як єдність педагогічних технологій, АРТ-технологій, технологій дозвілля, бізнес-технологій, технологій соціально-культурного менеджменту, інформаційно-комунікаційних технологій.

Висновки. Роль фахівців соціальної сфери з розвитку територіальної ідентичності громадян полягає у активізації всіх агентів соціальних змін (окремих індивідів та взаємодіючої громади) шляхом реалізації ними засобів соціокультурної діяльності. Діяльнісно-технологічний механізм роботи фахівців передбачає: оцінку реальної ситуації в громаді, визначення предмета територіальної ідентифікації, наукоємному підборі і реалізації спектру активностей, які впливатимуть на почуття, уявлення, вчинки громадян та стануть джерелом стабільного відчуття ними безпеки та здатності до самоусвідомлення.

Список використаної літератури

1. Безпалько О.В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи. Київ. 2006. 408 с.

2. Котенко Я.В., Ткачук А.Ф. Локальна ідентичність і об'єднані територіальні громади (видання друге, виправлене та доповнене). Київ: ТОВ «Видавництво «ЮСТОН», 2018. 56 с.

3. Титаренко Т. М. Сучасна психологія особистості. 2-е вид. Київ: Каравела. 2013. 321 с.

4. Eckmann Monique Aspekte soziokultureller Identitätsbildung von Minderheitsgruppen URL: https://www.humanrights.ch/cms/upload/pdf/000623_eckmann.pdf

Чернета Світлана Юріївна

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач
кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м.Луцьк, Україна
svetlanachernetasu@gmail.ua

ФУНКЦІЇ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ У ПРОЦЕСІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Вступ. Українське суспільство висуває доволі високі вимоги до особистості фахівця з соціальної роботи та до його професійних якостей, що особливо відчувається в контексті діяльності в царині надання соціальних послуг у громаді. Проте системних досліджень, які б детально розкривали ці аспекти, сьогодні явно недостатньо.

Таким чином, з одного боку, недостатнє висвітлення проблеми підготовки майбутніх фахівців з соціальної роботи до надання соціальних послуг у науково-методичних дослідженнях, а з іншого боку, гостра потреба практики у цих фахівцях, здатних визначати, організовувати й надавати комплекс соціальних послуг у громаді, висуває необхідність визначити основні функції фахівців з соціальної роботи, яка дасть розкрити та усвідомити сутність професійної діяльності у процесі надання соціальних послуг.

Виклад основного матеріалу. Фахівець з соціальної роботи – професіонал, людина, яка працює з різними категоріями клієнтів, виконуючи цілий комплекс різноманітних функціональних обов'язків. Ситуація ускладнюється тим, що працюючи в ОТГ, він має володіти спеціальним набором знань, умінь і навичок, професійно-особистісних характеристик, що допоможуть якісно надавати соціальні послуги, та виконувати певні функції. Основними з яких є: діагностична, прогностична, перетворююча, проектування, комунікативна, організаторська, правозахисна, превентивна, психотерапевтична, рекламно-пропагандистська, соціально-педагогічна, соціально-економічна.

Першочерговою вважаємо діагностичну функцію, яка пов'язана з діагностичною компетентністю і являє собою інтегративну характеристику особистості, що передбачає готовність і здатність майбутнього фахівця з соціальної роботи ставити «соціальний діагноз», використовувати сучасні методики оцінки становища клієнта в процесі збереження фізичного, психічного, соціального й духовного здоров'я особистості або групи людей. Конкретизуючи діагностичну / оціночну функцію, В.Сидоров наголошує на першочерговості вивчення, аналізу та оцінці життєвих полів клієнтів (індивідів, груп, сімей, громад); проблематики та особливостей їхнього

соціального функціонування (ресурсне забезпечення, демографічні характеристики, рольовий репертуар, стадії життєвого циклу, стресові фактори, наявність конфліктів тощо); міри зацікавленості клієнта у співпраці з фахівцем з соціальної роботи, а також дієвості та ефективності співпраці [4].

Наступною дією після здійснення соціальної експертизи, є розробка плану розв'язання проблеми, що по суті і виконує прогностична функція. Фахівець з соціальної роботи визначає цілі і міру втручання, прогнозує, програмує, проектує процес розв'язання проблем клієнта; надає необхідні соціальні послуги і рекомендації. Прогностична компетентність передбачає здатність фахівця з соціальної роботи передбачати хід подій, власних дій, переживань, вчинків оточуючих, планувати діяльність на підставі адекватного ймовірнісного прогнозу.

Перетворююча функція у розумінні В.Бочарової і Г.Філонова, спрямована на конструктивні зміни у соціумі та системі життєзабезпечення людини [2]. Перетворення відбувається на конкретному рівні, при цьому задовольняються потреби клієнтів, груп, громад за спеціально розробленими моделями, і програмному рівні, коли залучають соціально вражених, маргінальних прошарків населення у цільові та/ або комплексні соціальні проєкти регіонального, державного або міждержавного характеру.

Функція проектування проявляється у творчій, інноваційній діяльності, яка спрямована на створення «нового продукту». Відповідно, проєктувальна компетентність – це здатність особи, що проявляється в життєво значущих проблемних ситуаціях і забезпечує можливість успішно здійснювати творчу конструктивну діяльність з перетворення об'єктивної дійсності, спрямовану на створення нового продукту.

Комунікативна функція є важливою для фахівця з соціальної роботи у процесі надання соціальних послуг у громаді. Вона передбачає стратегію і тактику взаємодії і співпраці з потенційним/ реальним клієнтом, налагодження контактів з ним і його оточенням, пошук і обмін інформацією тощо. Відповідно, комунікативна компетентність у розумінні групи науковців, – це компетентність у міжособистісному сприйнятті, міжособистісній комунікації, міжособистісній взаємодії [3, с.66].

Організаторська функція проявляється в активній узгодженій взаємодії елементів системи сервісних послуг у комплексному обслуговуванні клієнтів; зміні неефективних сторін функціонування соціальних агенцій; створенні, розвитку і координації соціальної мережі (соціальних, благодійних, волонтерських громадських організацій, груп самопомоги тощо) [4]. Організаторська компетентність, на думку Н. Шмельової, передбачає цілеспрямованість, наполегливість, самоорганізацію, здатність приймати рішення, наявність організаційних умінь у фахівця з соціальної роботи [5].

Правозахисна / охоронно-захисна функція акцентована на застосуванні фахівцем з соціальної роботи всього комплексу правових норм для захисту прав та інтересів клієнтів, сприянні у застосуванні заходів державного примусу і реалізації юридичної відповідальності щодо осіб, які вдаються до прямих чи опосередкованих протиправних дій щодо клієнта [2]. Соціально-правова компетентність фахівця з соціальної роботи передбачає наявність комплексу якостей, що відображають ступінь кваліфікації, рівень правових знань, умінь та навичок, що пов'язані зі здійсненням соціально-правової діяльності у процесі надання соціальних послуг у громаді.

Превентивна функція орієнтована на роботу зі «здоровим» клієнтом. Превентивна діяльність фахівців з соціальної роботи допомагає забезпечити теоретичну і практичну реалізацію заходів превентивного характеру, спрямованих на попередження, подолання відхилень у поведінці різних груп клієнтів соціальної роботи і запобігання розвитку різних форм їх асоціальної, аморальної поведінки.

Профілактичну компетентність фахівця з соціальної роботи доволі часто пов'язують з конфліктами. Так, «компетентність попереджувати і розв'язувати конфліктні ситуації» акцентована на умінні застосовувати адекватні моделі поведінки в конфліктній взаємодії, здатності до попередження конфліктів у професійній діяльності, проведенні переговорів зі сторонами конфліктів, пошуку способів розв'язання конфліктів та примирення конфліктуючих сторін [1, с.63].

Профілактична функція пов'язана з психотерапевтичною, яка визначається як комплексний вербальний і невербальний вплив соціального працівника на когнітивну, емоційну і поведінкову сфери особистості клієнта для допомоги йому у зміні відношення до наявних проблем соціального середовища. Йдеться про самоактуалізацію, самовиховання, особистісне зростання, самовизначення). Психотерапевтична компетентність фахівця з соціальної роботи є здатністю та готовністю надавати консультативні послуги, усвідомлювати та нести за це відповідальність.

Рекламно-пропагандистська функція передбачає поширення інформації, ідей соціального захисту людини, про види та споживчі властивості соціальних послуг для створення і підтримання попиту на них.

Зміст соціально-педагогічної функції можна розглядати крізь призму пріоритетності цілеспрямованого виховного впливу соціуму на особистість і поведінку клієнта; соціальний працівник виявляє інтереси і потреби клієнтів у соціокультурному дозвіллі, спортивно-оздоровчій та художньої творчості, туризмі тощо і залучає до роботи з ними різноманітні заклади, товариства, творчі спілки.

Ще однією важливою функцією є соціально-економічна, яка реалізується у формі встановлення пільг; надання грошової та натуральної допомоги; надання одноразових компенсацій і допомог; здійснення соціально-побутового патронажу.

Висновок. Визначений функціонально-компетентнісний спектр професійної діяльності фахівця з соціальної роботи у контексті надання ним соціальних послуг у громаді не є вичерпним. Перелік представлених функцій з відповідними компетентностями фахівця з соціальної роботи може бути доповнений в залежності від мети, завдань, форм, методів соціальної роботи у процесі надання соціальних послуг у територіальній громаді.

Список використаної літератури

1. Безпалько О.В. Компетентності соціального працівника як базис побудови освітньої програми бакалавра соціальної роботи. *Чернівецький нац. у-т. Педагогіка та психологія*. Вип.738. 2015. С.8-15.
2. Бочарова В.Г., Филонов Г.Н. Научный статус социальной педагогики и ее отношение к практике. Москва, 1994. С.7- 8.
3. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
4. Сидоров В. Ролі та функції соціальних працівників. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/149244433.pdf>
5. Шмелева Н.Б. Теория и методика социальной работы. Профессионально-личностное развитие социального работника: учебное пособие для среднего профессионального образования. Москва: Издательство Юрайт, 2019. 202 с.

**Проблеми та перспективи розвитку територіальних
громад в соціальній сфері**

Матеріали доповідей та повідомлень
Міжнародної науково-практичної конференції

**Problems and prospects of territorial communities
development in the social sphere**

Proceedings of the International scientific-practical conference

Відповідальна за випуск: ***Бартош О.П.***

Технічний редактор та комп'ютерна верстка: ***Тополянський С.І.***

Здано до набору 27.09.2021. Підписано до друку 29.09.2021.
Формат 60x84/8. Папір офс. Гарнітура Times New Roman.
Друк різогр. Ум. друк. арк. 10,2. Наклад 100 прим. Замовлення №37

ТОВ «РІК-У»: 88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

*Розтиражовано з готових оригінал-макетів
ФОП Роман О.І.
м. Ужгород, пл. Ш.Петефі, 34/1
Тел.:0509771656*